

คณะกรรมการวัดจะแบ่งออกเป็น 11 หมู่ (คุ้มบ้าน) ในเขตการปกครองของหมู่บ้านซึ่งในแต่ละหมู่จะมีหัวหน้าหมู่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหมู่ เช่น การเก็บรายได้สมทบทุนในการทำบุญประจำปี แต่ละคุ้มของหมู่บ้านจะมีหัวหน้าหมู่ทำหน้าที่รวบรวมเงินจากสมาชิกลูกบ้านแต่ละหมู่เข้ามาไว้ที่กองกลาง

โครงสร้างของกลุ่ม



กิจกรรม

1. การร่วมกันวางแผนการจัดเตรียมประชุมเมื่อจะจัดพิธีกรรมทางศาสนาขึ้นในชุมชน
2. การพัฒนาศาสนสถานขึ้นในชุมชน
3. การประสานกับชุมชนภายนอกเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ ทั้งใน-นอกหมู่บ้าน
4. ภารกิจอื่นที่ได้รับมอบหมาย

สมาชิกคณะกรรมการ จำนวนประมาณ 40 คน (ไม่เป็นทางการ)

2) กลุ่มสถาปนากิจศพหมู่บ้านแม่โป่งหลวง

เป็นความสัมพันธ์อย่างหนึ่งของชุมชนที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนช่วยเหลือสมทบเงินหรือสิ่งของบริจาคอื่นๆ ร่วมกันให้กับญาติผู้ตายเมื่อมีงานศพเกิดขึ้นในชุมชนโดยที่ชาวบ้านจะเก็บครอบครัวละ 30 บาท/งานศพ 1 ครั้ง

ประธานกลุ่มสถาปนากิจศพของหมู่บ้าน คือ พ่อหลวงของชุมชนบ้านแม่โป่ง (ผู้ใหญ่บ้าน) ที่ทำหน้าที่รวบรวมเงินจากสมาชิกลูกบ้าน โดยที่พ่อหลวงจะได้รับค่าตอบแทนในรูปของค่าน้ำมันในการคิดต่อประสานงาน หรืออย่างอื่นแล้วแต่ความเหมาะสมที่เป็นตัวเงินเช่น กาวให้ในอัตรา 20% ของเงินรายได้ทั้งหมดซึ่งขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันแล้วแต่ความเหมาะสมในแต่ละครั้ง สำหรับครอบ

ครัวไหนที่ไม่มีเงินก็สามารถบริจาคข้าวของอย่างอื่นแทน รายได้นอกจากเป็นตัวเงิน ยังมีข้าวของอย่างอื่นเช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง เพื่อร่วมสมทบในการจัดงานของเจ้าภาพ และสมาชิกทุกครัวเรือนเป็นสมาชิกทั้งหมด

3.2.2. หมู่บ้านแพะป่าคา

(หมู่ที่ 5 ตำบลง่ามบ้านป่าปึง อำเภอกอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่)

เป็นหมู่บ้านที่รับน้ำคลองซอยที่ 6 จำนวนพื้นที่รับน้ำทั้งหมด 585 ไร่ (เอกสารรายงานความก้าวหน้าผลการทำนาปี (วันที่ 11 เดือนธันวาคม 2544) ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการชลประทานเขื่อนแม่วง และรับน้ำคลองชลประทานฝั่งซ้ายคลองซอยที่ 1 ร่วมสมทบ พื้นที่รับน้ำจริงประมาณ 120 ไร่ (พื้นที่การเกษตรของหมู่บ้าน)

คลองซอยที่ 6 มีระดับที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นพื้นที่เกษตรกรรมสามารถรับน้ำได้จากโครงการชลประทานเขื่อนแม่วงได้โดยตรง มีพื้นที่รวมทั้งหมดจำนวน 1,608 ไร่ ของตำบลป่าปึง เพราะนับตั้งแต่คลองซอยที่ 7 เป็นต้นไปของคลองชลประทาน พื้นที่ของชาวบ้านอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าระดับน้ำ และพื้นที่รับคลองชลประทานผาแตก คลองซอยที่ 6 ได้แก่

พื้นที่รับน้ำจากคลองชลประทานผาแตก

ลำดับ	ชื่อคลองรับน้ำ	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนพื้นที่ทำนาทั้งหมด	หมายเหตุ
1	คลองชลประทานผาแตก	-บ้านป่าไม้แดง -บ้านป่าปึง,แพะป่าคา -บ้านห้วยบอน,แม่โปง	700 585 323	
รวมพื้นที่ทั้งหมด			1,608	

หมายเหตุ ที่มาเอกสารรายงานความก้าวหน้าผลการทำนาปี (วันที่ 11 เดือนธันวาคม 2544) ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการชลประทานเขื่อนแม่วง

3.2.2.1 ประวัติความเป็นมา/สภาพพื้นที่ทั่วไปของชุมชน

พื้นที่หมู่บ้านแพะป่าคา หมู่ที่ 5 ปัจจุบันมีจำนวน 88 ครัวเรือนเดิมที่เป็นหมู่บ้านเดียวกันกับบ้านแพะป่าคา หมู่ที่ 9 ตำบลป่าปึง จังหวัดเชียงใหม่ แต่เนื่องจากจำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และการนับถือศาสนาของสมาชิกลูกบ้านแตกต่างกันคือ นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ จึงได้แบ่งแยกการปกครอง

บ้านแพะป่าคา เป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งมายาวนานคือประมาณเมื่อปี พ.ศ. 2477 ซึ่งตอนแรกมีจำนวน 3 ครอบครัวย้ายมาอยู่ในช่วงแรก ซึ่งเป็นพี่น้องเครือญาติเดียวกัน มาตั้งถิ่นฐานด้วยกัน คือนาขิตร ศิรินาม วงศ์จันทร์ทา เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ทั้งเรื่องที่ดินเพื่อการเกษตร และความอุดมสมบูรณ์เรื่องของทรัพยากรน้ำของชุมชน เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนมีลำเหมืองไหลผ่านจำนวน 3 ลำเหมืองด้วยกัน ซึ่งมีพื้นที่ป่าต้นน้ำจากลำเหมืองแม่โป่งนั่นเอง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักให้กับชุมชนได้ตั้งแตอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นระยะต่อมาจึงมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

ชื่อ "หมู่บ้านแพะป่าคา" เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นตามสภาพพื้นที่ของชุมชน เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านตั้งแต่สมัยอดีตเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยหญ้าคา "แพะ" ภาษาเหนือแปลว่า ป่า ดังนั้นชาวบ้านจึงเรียกกันว่า แพะป่าคา คือป่าหญ้าคานั้นเอง ลักษณะการเมือง การปกครองของชุมชน มีพ่อหลวงปกครองสมาชิกลูกบ้าน ตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้านมีพ่อหลวงมาแล้วจำนวน 5 คน

ในระยะแรกที่ชาวบ้านทำการเกษตรตั้งแต่สมัยก่อตั้งหมู่บ้านใช้ลำเหมืองธรรมชาติ ที่เป็นลำน้ำไหลมาตั้งแต่เชิงตอย มีปัญาปัญหาเรื่องการจัดการน้ำ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ชาวบ้านจึงมีวิธีการจัดการน้ำร่วมกัน คือการจัดตั้งระบบแก่งเหมืองฝาย นั้นเองช่วยกันในเรื่องการจัดการน้ำ และการบำรุงรักษา ถ้าหากปริมาณน้ำไม่เพียงพอชาวบ้านจะมีการขุดเจาะบาดาลขึ้นมาเพื่อใช้ในการเกษตร การขุดลอกลำเหมืองของชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตการจัดการน้ำของชุมชนตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันครบถ้วนทุกวันนี้

ปัจจุบันชาวบ้านหมู่บ้านแพะป่าคา ส่วนมากประกอบอาชีพการเกษตรทั้งการปลูกพืชตามฤดูกาลและนอกฤดูกาล มีพื้นที่การเกษตรจริงทั้งหมดจำนวน 260 ไร่ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะปลูกข้าวเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ที่เหลือจึงขาย และในช่วงฤดูแล้งก็จะมีปลูกพืชอย่างอื่นเพื่อเสริมรายได้ภายในครัวเรือน เช่น หอม กระเทียม ถั่วลิสง เป็นต้น วิถีชีวิตการเพาะปลูกของชาวบ้านมีลักษณะแบบเดียวตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากสภาพพื้นที่ของชาวบ้านเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการปลูกข้าว ดังนั้นการที่พื้นที่จะเปลี่ยนเป็นสวนจึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก และในช่วงฤดูแล้งก็ใช้พื้นที่ดังกล่าวปลูกพืชอย่างอื่นเสริมนั่นเอง ส่วนน้ำที่ชาวบ้านใช้ในการเกษตรกรเป็นน้ำจากลำเหมืองธรรมชาติของชุมชน ซึ่งมีพื้นที่จากป่าต้นน้ำแม่โป่งนั่นเอง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตการจัดการน้ำของชุมชนตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันครบถ้วนทุกวันนี้

3.2.2.2 ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำและการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การจัดการน้ำระบบเหมืองฝายของชุมชนเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยอดีต จนถึงปัจจุบัน เป็นวิถีการจัดการน้ำของชุมชน เพื่อช่วยเหลือกันและการแก้ไขในการจัดการน้ำของชุมชนเอง ปัจจุบันมีระบบการจัดการน้ำของโครงการชลประทานเขื่อนแม่วง โดยกรมชลประทานเข้ามาซ้อนทับการจัดการแบบดั้งเดิมของชุมชน ในระดับความคิดเห็น และความรู้สึกรู้สึกของชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องการจัดการน้ำของโครงการฯ ว่าสามารถที่จะแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนได้ แต่ในช่วงฤดูช่วงต้นฝน และการปลูกพืชฤดูแล้งของชุมชนยังคงการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการสูบน้ำบาดาล(ลึกประมาณ 5-6 เมตร) ขึ้นมาช่วยในการแก้ไขปัญหาน้ำของชุมชนเหมือนอย่างที่เคยเป็นมาตั้งแต่สมัยอดีต

การบริหารจัดการน้ำก่อนมีระบบชลประทาน

ความเป็นมา

การจัดการน้ำของชุมชนแบบ "ระบบเหมืองฝาย" มีมาตั้งแต่สมัยเริ่มก่อตั้งชุมชนบ้านแพะป่าคา มีแกเหมือง-ฝาย ในการดูแลเรื่องการจัดการน้ำทั้งหมด มีลำม ปฏิคมช่วยในการจัดการร่วมกับแกเหมืองฝายด้วย การคัดเลือกชาวบ้านจะคัดเลือกหัวหน้าชุมชน เช่น พ่อหลวงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือบุคคลที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ เป็นต้น และตั้งแต่มีการก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นมา มีแกเหมืองคนเดียวคือ นายสม บุญเล็ง (เป็นแกเหมืองตั้งแต่ปี 2538-ปัจจุบัน) มีวาระในการทำงาน 3 ปี ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่สืบต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงลำเหมืองดั้งเดิมที่ไหลมาจากพื้นที่สูงบนดอยลงสู่ลำเหมืองของชุมชน แหล่งน้ำดังกล่าวมีต้นน้ำมาจาก ฝายพญาพรหม จะไหลเอาแร่ธาตุที่มีอยู่ธรรมชาติจากบนดอยและต้นน้ำมาทับถมไว้ที่แปลงเกษตรของชาวบ้านสามารถที่จะเพาะปลูกให้ผลผลิตกับชาวบ้านอย่างมาก ซึ่งตั้งแต่ก่อนมีโครงการชลประทานเข้ามาในพื้นที่ ลำเหมือง ที่ไหลผ่านหมู่บ้าน คือ ลำเหมืองแพะป่าคา ซึ่งเป็นลำเหมืองที่เรียกชื่อตามชื่อหมู่บ้าน แต่เป็นลำเหมืองเส้นเดียวกันคือ ลำเหมืองแม่โป่งที่ไหลมาตั้งแต่พื้นที่ป่าต้นน้ำและผ่านหมู่บ้านต่างๆ จนมาถึงพื้นที่หมู่บ้านแพะป่าคาเป็นลำเหมืองที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี

ไม่มีค่าตอบแทนสำหรับแกเหมือง - ฝาย หรือ คนอื่นๆ ที่ช่วยในการบริหารจัดการน้ำของชุมชน

วัฒนธรรมเรื่องการจัดการน้ำของชุมชน เนื่องจากเป็นสังคมของชาวพุทธ จะมีวิถีชีวิตความเชื่อในการบูชาลำเหมืองที่เป็นลักษณะเด่นของชุมชนที่เรียกว่า การเลี้ยงผีขุนน้ำ

การบริหาร/การดูแลรักษา

วัฒนธรรมเรื่องการจัดการน้ำของชุมชน เป็นเรื่องของการสืบต่อปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีแกเหมือง แก่ฝายทำหน้าที่เป็นหัวหน้าในการบริหารการจัดการน้ำตั้งแต่

ก่อตั้งหมู่บ้านแล้ว มีส่วนในการบ่าวร้องชาวในการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มผู้ใช้น้ำของชุมชน และมี
 ปรึกษช่วยในการจัดการเรื่องสวัสดิการต่างๆ เรื่องการบริหารจัดการ

ในช่วงฤดูก่อนที่จะทำนา หรือก่อนในช่วงฤดูฝน คือประมาณเดือนมิถุนายน ของทุกปีชาว
 บ้านจะร่วมกันในการขุดลอกลำเหมืองของชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมการก่อนที่จะทำการเกษตร
 เพื่อเป็นการอนุรักษ์ บำรุงรักษาลำเหมืองของชุมชนช่วงประมาณเดือนมิถุนายนของทุกปี

การขนทรายเข้าวัด เป็นประเพณีความเชื่อของชาวบ้านที่ร่วมกันจัดขึ้นประมาณเดือน
 เมษายนของทุกปี เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อว่าการขนทรายเข้าวัดเหมือนกับเป็นการขนดินเป็น
 ถมที่เป็นร่องน้ำ แล้วจะส่งผลให้ปีนั้นๆ น้ำจะไม่ท่วมที่นาของชาวบ้าน

การเลี้ยงผีขุนน้ำ ประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำ เป็นตำนานความเชื่อของชุมชน ในเรื่องของการ
 จัดการน้ำ จะจัดกันในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปีก่อนที่จะมีการขุดลอกเหมือง ถือว่าเป็นการ
 เคารพแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชุมชน โดยที่ในพิธีการเลี้ยงผีขุนน้ำจะต้องมีเครื่องเซ่นไหว้ เช่น
 ดอกไม้ รูปเทียน อาหาร เป็นต้น และที่สำคัญในการจัดพิธีกรรมดังกล่าวจะขาดไม่ได้ นั่นคือจะต้อง
 มีเนื้อสดด้วย โดยจะลาบหรือหลู้แล้วแต่ถ้าเป็นช่วงบางปีที่บ้านมีทุน หรือเศรษฐกิจของหมู่บ้าน
 ดีก็จะใช้สัตว์เป็นตัวในการเซ่นไหว้ หลังจากที่มีการเลี้ยงผีขุนน้ำเสร็จจะมีการนำเอาเครื่องเซ่นไหว้
 เหล่านั้นมาเลี้ยงชาวบ้านที่ร่วมกันมาทำบุญนั่นเอง ซึ่งหมายถึงการรับประทานอาหารร่วมกันก่อนที่จะ
 แยกย้ายกันกลับ

สถานที่ ในการเลี้ยงผีขุนน้ำของชุมชนปกติจะมีการเลี้ยงผีขุนน้ำที่ป่าต้นน้ำ (หัวน้ำ) ของหมู่บ้าน
 ซึ่งอยู่ที่ตำบลแม่โป่ง คือ ลำเหมืองพญาพรหม

การเลี้ยงผีขุนน้ำเป็นประเพณีของชาวบ้าน หลังจากนั้นประมาณ 1-2 อาทิตย์ชาวบ้านจะ
 ต้องพร้อมกันปรับปรุงลำเหมือง โดยการขุดลอกเหมืองก่อนที่จะทำการเกษตร นี่เป็นวัฒนธรรมการ
 จัดการน้ำของชุมชนที่ร่วมกันทำสืบต่อเนื่องกันมา ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถสร้าง
 ความแน่นแฟ้นให้กับชุมชนของตนเองได้ เนื่องจากวิถีความเชื่อของชาวบ้านในการดูแลลำเหมือง
 โดยวิธีการดังกล่าวแล้ว ชาวบ้านยังช่วยกันดูแลใน การขุดลอกลำเหมือง เพื่อลดปัญหาเรื่องการขึ้น
 เเขนของลำเหมืองด้วยโดยวิธีการร่วมกันลงแรงในระดับคลองซอย และลำเหมืองธรรมชาติของชุมชน
 ด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นลำน้ำที่เป็นต้นชีวิตของชุมชนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน ในการขุดลอกลำ
 เหมืองของชุมชนจะใช้วิธีการร่วมแรงร่วมใจกัน และถ้าหากเจ้าของนาคนไหนไม่สามารถที่จะมาช่วย
 แรงได้ องค์การเหมืองฝ่ายก็มีมติในการปรับกับเจ้าของที่ ในอัตราไร่ละ 25 บาท/ไร่ ถ้าหากมีการ
 ขโมยน้ำเกิดขึ้นเจ้าของนาจะต้องโดนปรับในอัตราไร่ละ 20-25 บาท/ไร่ หรือถ้าหากปีไหนภาระใน
 การเกษตรค่อนข้างมากชาวบ้านก็จะมีการจ้างแรงงานเพิ่มเพื่อมาช่วยเหลือแรงงานที่มีน้อย เงินที่ได้
 จากการปรับก็จะถูกนำไปใช้ในการซ่อมแซมขุดน้ำ หรืองานประสาณต่างๆ แต่ก่อนที่จะใช้ในกิจ
 กรรมใดๆ ชาวบ้านก็จะมีการประชุมกันก่อน

สรุปกฎระเบียบการจัดการของชุมชนได้ดังนี้

ปรับแรงงานไร่ละ 25 บาท/ไร่

การขโมยน้ำปรับไร่ละ 20-25 บาท/ไร่

การจัดกิจกรรมทุกครั้งสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำต้องเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง (ถ้าหากไม่จำเป็นและการจัดกิจกรรมทุกครั้งจะต้องมีการปรึกษาหารือกันก่อน

การแบ่งจัดสรรน้ำของชุมชน ชาวบ้านจะไม่มีเกณฑ์เรื่องการจัดสรรน้ำที่ตายตัว มีการยืดหยุ่นของวิถีชีวิตเรื่องการจัดการ คือ ในแต่ละช่วงฤดูที่มีการทำการเกษตรชาวบ้านจะมีแต่น้ำเข้านาที่วัดปริมาณ กว้าง-แคบ ตามจำนวนพื้นที่ในการใช้น้ำ หรือพื้นที่ในการเกษตร และเข้าแปลงนา ก็จะมีตั้งส่งน้ำเข้าแปลงอีกทีหนึ่ง และถ้าหากเป็นช่วงฤดูแล้งชาวบ้านก็จะมีการแบ่งน้ำเข้านากันโดยแบ่งกันเป็นชั่วโมง และต้องมีการเข้าเวรกันในการดูแลแต่น้ำด้วย

การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำระดับคลองซอย

การก่อตั้งหมู่บ้านเริ่มมาเป็นระยะเวลาเกือบ 68 ปี เนื่องจากระยะห่างจากหมู่บ้านถึงคลองชลประทานผาแตก มีระยะประมาณ 4 กิโลเมตร ชาวบ้านมีระบบการจัดการแบบเหมืองฝายตั้งแต่เริ่มสมัยที่ก่อตั้งหมู่บ้าน เพราะปกติชาวบ้านใช้น้ำที่มาจากลำเหมืองธรรมชาติที่ไหลผ่านหมู่บ้านอยู่แล้ว มีพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ไหลมาจากลำเหมืองแม่โป่งซึ่งเป็นลำเหมืองธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ไหลมาจากต้นเหนือคลองชลประทานฝั่งซ้าย พื้นที่ต้นน้ำดังกล่าวสามารถที่จะให้ปริมาณน้ำกับชาวบ้านตลอดทั้งปี

ช่วงหลังประมาณปี พ.ศ. 2536 ทางโครงการชลประทานเขื่อนแม่กวงได้เข้ามาจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำให้กับเกษตรกรกลุ่มดังกล่าว เป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำของชลประทาน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ เป็นผู้ดูแลสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในระดับคลองซอย

ความขัดแย้งของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

เนื่องจากว่าบ้านแพะป่าคา มีระบบการจัดการน้ำแบบดั้งเดิมของชาวบ้านอยู่แล้ว ดังนั้นจึงไม่มีความขัดแย้งในเรื่องการจัดการ ที่ทางชลประทานเข้ามาส่งเสริมการจัดการแบบใหม่ แต่วิถีการพึ่งพาเกี่ยวกับระบบการจัดการน้ำของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการใช้น้ำของชาวบ้านมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา และการดูแลไม่ต้องยุ่งยากลำบากด้วย ทำให้ความสนใจเรื่องการจัดการน้ำของชุมชนแบบดั้งเดิมลดน้อยลงไปเรื่อยๆ แต่ก็ใช่ว่าการจัดการแบบดั้งเดิมดังกล่าวจะล้มเหลว

การขโมยน้ำยังเกิดขึ้นหมู่บ้าน ถ้าหากชาวบ้านจับได้ก็จะมีการว่ากล่าวตักเตือนก่อนในช่วงแรกๆ และครั้งต่อไปก็จะปรับกันตามเห็นสมควร

การแก้ไขปัญหา กรณีในช่วงปีไหนที่ฝนทิ้งช่วงหรือฤดูแล้ง ชาวบ้านจะขุดบ่อน้ำตื้นใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร ซึ่งบ่อจะมีความลึกประมาณ 4 เมตร ซึ่งสามารถที่จะมีน้ำใช้ตลอดทั้งปีทั้งในฤดูฝนและในฤดูแล้ง การนำน้ำขึ้นมาใช้โดยวิธีการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า (ใช้กัน

แทบทุกครัวเรือน เพราะหมู่บ้านแพะป่าคายังไม่มีประปาหมู่บ้านใช้ ดังนั้นจะสูบน้ำทั้งในฤดูฝน และฤดูแล้ง)

ประเพณี วัฒนธรรมที่ขาดหายไปจากชุมชนหลังระบบชลประทาน

การจัดการน้ำของชาวบ้านหมู่บ้านแพะในปัจจุบัน ไม่แตกต่างจากอดีตมากนัก เพียงแต่วิถีการจัดการที่ตั้งแต่อนาคตอาจชัดเจนมากกว่าปัจจุบันเนื่องจากชุมชนมีทางเลือกมากขึ้น โดยมีโครงการชลประทานเขื่อนแม่กวงเข้ามา อ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้

การบริหารจัดการ / การดูแลรักษา ชาวบ้านบางส่วนยังคงมีกิจกรรมร่วมกันเรื่องการขุดลอกลำเหมืองเหมือนเดิมแต่จะมีเฉพาะบางปีเท่านั้น เนื่องจากการจะป่าวร้องกันมาร้องเหมืองแต่ละครั้งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลา และชาวบ้านเขามีทางเลือกในการใช้น้ำที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมาด้วย

แรงงานการปรับเรื่องแรงงานในการร่วมกันขุดลอกเหมืองในปัจจุบัน ไม่สามารถที่จะควบคุมสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ทั้งหมดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา และถ้าหากสามารถที่จะทำได้ชาวบ้านก็จะปรับในอัตราค่าแรงงานจริงในปัจจุบัน คือประมาณ 120 - 140 บาท/วัน และปัจจุบันการขุดลอกเหมืองฝ่ายเน้นการร่วมแรง ร่วมใจกันขุดลอก มากกว่าที่จะจัดจ้างแรงงานมาช่วย การขุดลอกลำเหมืองในปัจจุบันชาวบ้านจะร่วมกันขุดเฉพาะลำเหมืองที่ผ่านหมู่บ้านของตนเองโดยที่หมู่บ้านแพะป่าคามีความยาวของลำเหมืองประมาณ 2.5 กิโลเมตร แต่สำหรับพื้นที่ตั้งแต่ต้นน้ำลงมาจนถึงเส้นแบ่งแยกเข้าแต่ละหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านที่อาศัยแหล่งต้นน้ำแม่โป่งจะต้องช่วยเหลือกัน

การให้ความสำคัญ เนื่องจากวัฒนธรรมเรื่องการจัดการน้ำของชุมชน เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านแพะป่าคา และพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียงกันมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งได้รับผลประโยชน์จากแหล่งต้นน้ำเดียวกัน คือ ลำเหมืองแม่โป่ง ดังนั้นช่วงที่เขาจะประกอบพิธีกรรมขึ้นเขาจะยังคงป่าวประกาศให้แต่ละหมู่บ้านใกล้เคียงรับทราบ และชาวบ้านยังให้ความสนใจ และเข้าร่วมเหมือนสมัยตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ถึงมีระบบชลประทานแบบใหม่เข้ามา แต่ระบบการจัดการแบบเดิมของชาวบ้านก็ยังคงอยู่ ถึงแม้เปรียบเทียบกับตั้งแต่สมัยอดีตอาจจะยังไม่เด่นชัดก็ตาม

การจัดการน้ำของชุมชนในปัจจุบัน ยังไม่ทั้งวิถีชีวิตการจัดการแบบดั้งเดิมทั้งหมด เนื่องจากหมู่บ้านแพะป่าคาเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดเล็ก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ระบบเศรษฐกิจของชุมชนไม่แตกต่างกันมากนัก มีลักษณะการพึ่งพาแบบพึ่งกันอยู่ในระดับของชุมชน ชาวบ้านอยู่กันอย่างเรียบง่าย

การจัดการน้ำที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การควบคุมปริมาณการใช้น้ำของชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันน้ำ คือ ถ้าเป็นช่วงฤดูฝน ชาวบ้านก็จะไม่เข้มงวดเรื่องการใช้น้ำมากปล่อยน้ำตามจำนวนที่ยังสามารถไหลมา ใครสามารถที่จะรับน้ำได้ ก็สามารถเข้าน้ำเข้านาได้ตามความต้องการ แต่จะเข้มงวดกันมากในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งชาวบ้านจะมีการแบ่งน้ำกันโดยวิธีการแบ่งเป็นช่วงช่วงระยะเวลา

ถ้าหากเป็นช่วงฤดูแล้งปริมาณน้ำที่มีอยู่ตามลำเหมืองธรรมชาติไม่เพียงพอในการเกษตร หรือการอุปโภค-บริโภค ชาวบ้านจะมีการประชุมปรึกษาหารือกันในการแก้ไขปัญหาด้วยกันบางที่ถ้าหากปริมาณน้ำไม่พอใช้จริง ๆ ชาวบ้านก็จะมอบหมายหรือรวมตัวกันขอความช่วยเหลือจากโครงการชลประทานเขื่อนแม่กวง ให้ดำเนินการช่วยเหลือ ซึ่งบางปี/บางช่วงทางเขื่อนก็สามารถที่จะบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านได้ แต่สำหรับบางปีชาวบ้านต้องช่วยเหลือตนเอง โดยวิธีการขุดบ่อน้ำตื้น หรือการสูบน้ำขึ้นมา ผลที่ตามมาคือการแบกรับภาระเรื่องค่าไฟฟ้า เฉลี่ยเดือนหนึ่งประมาณ 90-140 บาท/เดือน

การปรับเปลี่ยนขนาดของแ่งเขื่อนของชาวบ้านในช่วงปีหนึ่ง ๆ ชาวบ้านจะร่วมกับปรับปรุงขนาดของแ่งน้ำ เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร เพราะบางปีที่ดินที่มีอยู่ชาวบ้านใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น สร้างบ้าน หรือขายที่ดินให้กับนายทุน แ่งน้ำที่ชาวบ้านทำขึ้นต้องเปลี่ยนทิศทางการไหลของน้ำไปที่อื่น หรือไม่ก็ลดขนาดของแ่งน้ำ เพื่อปล่อยให้น้ำเข้าแปลงนาของคนอื่นอื่น เพื่อสามารถที่จะใช้ในการเกษตรได้มากขึ้น

วัฒนธรรมการจัดการน้ำ ถึงแม้ประเพณี วัฒนธรรมหลายๆ อย่างของชุมชนพื้นที่ติดคลองซอยจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างในบางส่วน คามพื้นที่ปลายน้ำที่ได้รับน้ำจากคลองซอยที่ 6 ยังมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในการดูแลลำเหมืองร่วมกัน เช่น ที่หมู่บ้านแม่จ้อง(ม.4,5)ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณเดือน ตุลาคม- พฤศจิกายน ของทุกปีชาวบ้านจะร่วมกันประกอบพิธีกรรมสืบชะตาสำน้ำในชุมชนของตนเอง คือ **สำน้ำแม่** รายละเอียดดังนี้

ลักษณะ ลำน้ำแม่จ้องเป็นลำเหมืองธรรมชาติของชุมชน (ลำน้ำย่อย) ที่มีความสำคัญสำหรับชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงเกือบทั้งตำบลตลาดใหญ่ เป็นลำเหมืองที่มีลักษณะคลองที่ลึกพอสมควร ประมาณ 4 เมตร กว้าง 10 เมตร ที่ชุมชนใช้เพื่อการอุปโภค และเพื่อการเกษตร ลำน้ำจะมีน้ำไหลผ่านได้ตลอดทั้งปี ชุมชนจะมีการแบ่งพื้นที่บริเวณลำน้ำบางส่วนเป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์ปลานานาชนิดมากกว่า 50 ชนิด

ความสำคัญพิธีกรรม เนื่องจากประเพณีวัฒนธรรมในการจัดการน้ำดั้งเดิมของชุมชนหลายๆ อย่างที่สำคัญได้หายไป ขณะที่ชุมชนยังมีการพึ่งพิงทรัพยากรน้ำจากลำเหมืองนี้มากขึ้น ในในปีพ.ศ. 2542 จึงมีกลุ่มผู้เฒ่า คนแก่ในหมู่บ้าน และปรึกษาหารือกันว่าเราจะร่วมกันทำกิจกรรมอะไรร่วมกันในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาสืบทอดให้ลูกหลานต่อไป เนื่องจากตั้งแต่สมัยอดีตชุมชน

จะมีประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำกันที่พื้นที่ป่าต้นน้ำแม่ป๋อง ต้องใช้งบประมาณในการประกอบพิธีกรรมค่อนข้างมาก และจะต้องมีการบอกกล่าวชาวบ้านในหมู่บ้านตลอดทั้งลำเหมืองให้มารับทราบในการประกอบพิธีกรรมร่วมกัน ปัจจุบันการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวค่อนข้างที่จะมีข้อจำกัดเยอะ ชาวบ้านหรือชุมชนบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงจึงไม่ได้ร่วมกันจัดขึ้นนานจนถึงปี 2541 ที่ผ่านมา หลังจากนั้นชาวบ้านมีข้อตกลงร่วมกันในการประกอบพิธีกรรมสืบชะตาในปี 2542 เป็นต้นมา รวมระยะเวลาได้ 3 ปีแล้ว

วัตถุประสงค์ เพื่อ

- การอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเป็นแบบอย่างสืบทอดให้กับลูกหลานต่อไป
- การทำความสะอาดร่วมกัน และปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชน
- สร้างความสามัคคีให้กับชุมชน และพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียง
- เป็นแบบอย่างให้กับชุมชนใกล้เคียง หันมาร่วมกันรักษาทรัพยากรน้ำ
- รักษาพันธุ์สัตว์น้ำไม่ให้สูญหาย

กิจกรรม แต่ละปีชาวบ้านจะมีการประชุมวางแผนการจัดเตรียมงานและกิจกรรมในงานแต่ละปีจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกันเรื่อยๆ ตามความสะดวกและความเหมาะสมร่วมกับองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น อบต. โรงเรียน เป็นต้น ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ที่ผ่านมามีกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้

- พิธีกรรมทางศาสนา นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- การทำความสะอาดลำเหมืองร่วมกัน
- การละเล่นดนตรีพื้นบ้าน
- การเสวนาประวัติความเป็นมาของชุมชน/พิธีกรรม
- การปล่อยปลา
- การละเล่นกีฬาพื้นเมือง เช่น มวยทะเล พายเรือ

การเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ใช้น้ำของชุมชน

ระบบการเกษตรของชุมชน

เนื่องจากหมู่บ้านแพะป่าชาวบ้านส่วนมากประกอบอาชีพการเกษตรเกือบทั้งชุมชน เน้นการปลูกทั้งใน และนอกฤดูกัน

การปลูกพืชตามฤดูกาลส่วนมากปลูกข้าวเพื่อการบริโภคเท่านั้น เนื่องจากการปลูกข้าวต้นทุนค่อนข้างสูงและจะต้องเสียค่าเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูกด้วย เพราะชาวบ้านเกือบก่อนชุมชนที่ไม่มีที่ดินของตนเอง

ตัวอย่าง โดยเฉลี่ยอัตราร้อยละ 10 ถึงไร่ และคิดเป็นเงินตามจำนวนราคาข้าวในแต่ละปี เช่น ข้าว 1 ถึง จำนวน 70 บาท มีจำนวน 10 ไร่ จะต้องเสีย 100 ถึง คิดเป็นเงิน $100 \times 70 = 700$ บาท

(ส่วนมากเจ้าของที่ดินเป็นคนในเมือง และคนต่างจังหวัด ถึงแม้จะเป็นช่วงฤดูการทำนา ยังมีชาวบ้านบางส่วนเปลี่ยนจากการปลูกข้าวเป็นการปลูกถั่วเขียว เป็นพืชที่ใช้ต้นทุนค่อนข้างสูงเหมือนกัน เช่น สารเคมี ซึ่งต้องควบคุมอย่างเข้มแข็ง แต่มีบริษัทเข้ามาส่งเสริม เชิญชวนชาวบ้านโดยวิธีการออกค่าใช้จ่ายให้กับชาวบ้านไปก่อนแล้วค่อยเก็บค่าใช้จ่ายเหล่านั้นทีหลัง ซึ่งตรงนี้อาจารย์บ้านบอกว่าให้ผลตอบแทนสูงกว่าข้าวอีก)

ดังนั้นในช่วงฤดูแล้งชาวบ้านนิยมปลูกพืชกันเป็นส่วนมาก เนื่องจากการปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่นสามารถที่จะให้ผลตอบแทนค่อนข้างที่จะสูงกว่าการปลูกข้าว เช่น หอมแดง กระเทียม ถั่วเหลือง แดงกวา เป็นต้น และที่สำคัญช่วงฤดูแล้งชาวบ้านจะไม่เสียค่าเช่าที่ดินด้วย แต่จะหนักในเรื่องปริมาณการใช้น้ำที่ค่อนข้างสูง ซึ่งตรงนี้อาจารย์บ้านจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยการขุดเจาะบ่อนบาดาล(บ่อน้ำตื้น)ด้วยกันแทบทุกครัวเรือน เนื่องจากปริมาณน้ำจากโครงการชลประทานเขื่อนแม่กวงมีปริมาณไม่เพียงพอ

การเข้ามาของชลประทานเขื่อนแม่กวง

การรับใช้ของชาวบ้าน

เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านแพะป่าคาเป็นพื้นที่หมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากพื้นที่คลองชลประทานผาแตกประมาณ 5 กิโลเมตรแต่พื้นที่การเกษตรติดกับคลองอยู่ ส่วนเจ้าของที่ดินจริงๆเป็นคนต่างจังหวัดจึงไม่ทราบข้อมูลในการดำเนินงานของโครงการที่ชัดเจน

การจัดสรร/การจัดส่งน้ำในปัจจุบัน

การจัดสรรน้ำให้กับพื้นที่หมู่บ้านในปัจจุบัน ทั้งในส่วนน้ำเพื่อการอุปโภค การบริโภค และเพื่อการเกษตร เนื่องจากส่วนมากน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคชาวบ้านมีการขุดบ่อน้ำตื้นกันใช้อยู่แล้วน้ำเพื่อการเกษตรมีความสำคัญมากกว่าอย่างอื่น ส่วนมาชาวบ้านยังคงอาศัยน้ำจากลำเหมืองที่ไหลผ่านมาตั้งแต่ป่าต้นน้ำอยู่แล้ว และน้ำของโครงการฯ ที่เป็นคลองซอยที่ 6 ส่วนหนึ่งที่ไหลเข้ามาสมทบร่วมกับลำเหมืองธรรมชาติของชุมชน ไหลมาสมทบร่วมกัน ถ้าหากช่วงไหนที่ทางโครงการชลประทานปิดเขื่อน น้ำที่ได้จากโครงการก็จะหยุดไหลมาเช่นกัน จะเหลือเฉพาะน้ำที่ได้จากลำเหมืองธรรมชาติ แต่ถ้าหากปริมาณน้ำไม่เพียงพอในการเกษตร ชาวบ้านก็จะร่วมกันเดินทางไปขอความช่วยเหลือจากทางเขื่อนให้ปล่อยน้ำมา หลังจากนั้นก็ให้พนักงานปิด-เปิดน้ำดำเนินการเปิดในระดับคลองซอย ซึ่งบางทีชาวบ้านก็จะยกหน้าที่ให้กับแก่เหมืองดำเนินการ วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการ

เดียว และเป็นวิธีการสุดท้ายที่ชาวบ้านร่วมกันทำ เพราะถ้าหากสามารถที่จะทำได้ก็หมายถึงชาวบ้านมีน้ำใช้และถ้าหากไม่ได้ชาวบ้านจำเป็นต้องตุนน้ำใช้กันตามปรกติ

การเวนคืนที่ดิน พื้นที่ของชาวบ้านแต่ละคลองซอย แต่ละช่วง ราคาในการเวนคืนที่ดินไม่เหมือนกัน เคาราคาประเมินในแต่ละช่วงเป็นตัวกำหนดราคาในการเวนคืนที่ดินให้กับชาวบ้าน

1.คลองลำเหมืองเก่า (อยู่ระหว่างการหาข้อมูลที่ชัดเจน เพราะชาวบ้านในบริเวณนั้นไม่ทราบข้อมูล เนื่องจากบอกว่าเป็นช่วงเวลานานแล้ว)

2.คลองสายใหม่ คลองฝั่งซ้าย บริเวณพื้นที่คลองซอยที่เก็บข้อมูล ทางกรมชลประทานเวนคืนไร่ 200 ,000 บาท/ไร่

3.2.2.3 ประเพณีวัฒนธรรมประจำปี

เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านแพะป่าคา สมาชิกหมู่บ้านมีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจะมีทั้งกิจกรรมทางศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ด้วยกัน แต่สมาชิกในหมู่บ้านเมื่อถึงช่วงพิธีกรรมของศาสนาใด ชาวบ้านก็จะร่วมมือกันในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ร่วมกันของแต่ละศาสนา ไม่ได้มีการแบ่งแยกศาสนาแต่อย่างใด

3.2.2.4 ประเพณีประจำแต่ละเดือน

เดือน	ประเพณีวัฒนธรรม	ความสำคัญ/กิจกรรม	หมายเหตุ
มกราคม	ทานข้าวใหม่ หรือ บุญตี่เป็ง	<u>ความสำคัญ</u> ประเพณีนี้เป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะประกอบขึ้นทุกปีหลังจากที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวขึ้นยุ้งฉาง และเป็นการทำบุญเทศกาลกินข้าวใหม่ในรอบปี <u>กิจกรรม</u> ทั้งศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์จะร่วมพิธีกรรมทำบุญ ตักบาตรที่วัด และการถวายข้าวเพื่อบริจาคเป็นการกุศลของหมู่บ้าน	ประจำทุกปี
กุมภาพันธ์	ทั้ง 2 ศาสนาไม่มีพิธีกรรม		
มีนาคม	ทั้ง 2 ศาสนาไม่มีพิธีกรรม		
เมษายน	<u>พุทธ</u> : สงกรานต์ <u>คริสต์</u> : เอสเตอร์ (Ester)	<u>ความสำคัญ</u> เนื่องในวาระของประเพณีปีใหม่เมืองของภาคเหนือชาวบ้าน <u>กิจกรรม</u> การทำบุญ ตักบาตรที่วัด และพิธีการรดน้ำดำหัวผู้เฒ่า ผู้แก่ของหมู่บ้าน <u>ความสำคัญ</u> วันระลึกถึงพระเจ้า ที่โบสถ์จะต้องเคารพ ลักการะตัวแทนของพระเจ้า	
พฤษภาคม	ทั้ง 2 ศาสนาไม่มีพิธีกรรม		
มิถุนายน	ทั้ง 2 ศาสนาไม่มีพิธีกรรม		

กรกฎาคม	พุทธ : เทศกาลเข้าพรรษา	กิจกรรม การทำบุญ ตักบาตรที่วัด	ประจำปี
สิงหาคม	ทั้ง 2 ศาสนาไม่มีพิธีกรรม		
กันยายน	ทั้ง 2 ศาสนาไม่มีพิธีกรรม		
ตุลาคม	เทศกาลออกพรรษา	กิจกรรม การทำบุญตักบาตร การเวียนเทียน	ประจำปี
พฤศจิกายน	พุทธ: เทศกาลลอยกระทง หรือ ยี่เป็ง	กิจกรรม การทำบุญตักบาตร การร่วมกันประดับซุ้มประตูปัด หรือบ้านบางหลังจะมีการทำซุ้มด้วยเช่นกัน และบางปีจะมีการประกวดด้วย	ประจำปี
ธันวาคม	คริสต์: วันคริสต์มาส	ความสำคัญ: การระลึกถึงพระเจ้า กิจกรรม: การสวดมนต์ที่โบสถ์	ทั้งศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ จะมีการทำบุญตักบาตรเนื่องในโอกาสวันขึ้นปี

หมายเหตุ: ทุกวันอาทิตย์ทุกเดือนครอบครัว หรือคนไหนที่นับถือศาสนาคริสต์ก็จะเข้าโบสถ์เพื่อเป็นการร่วมสามัคคีกัน ซึ่งกิจกรรมวันนั้นชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมเหล่านี้

- สารภาพบาป
 - บริจาคทรัพย์สินร่วมกันเพื่อการกุศลในกิจกรรมต่างๆ เช่น การสร้างโบสถ์ เป็นต้น
- ส่วนศาสนาพุทธ ทุกวันพระของทุกเดือนจะมีการทำบุญตักบาตรเช่นกัน

3.2.2.5 กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

ในพื้นที่หมู่บ้านแพะป่าคาเป็นหมู่บ้านที่สมาชิกของชุมชนมีการรวมกลุ่มกันตามความสนใจ โดยส่วนมากหรือทั้งหมดกลุ่มในหมู่บ้านแพะป่าคาล้วนเป็นกลุ่มทางสังคมทั้งนั้น ส่วนเรื่องกลุ่มอาชีพที่ร่วมกันผลิตนั้นไม่มีเพราะมีลักษณะเป็นธุรกิจส่วนตัวมากกว่า เช่น การทำผ้าบาติก แต่มีการจ้างแรงงานในชุมชน ซึ่งก่อนหน้านั้นสมาชิกของชุมชนจะถูกแต่งตั้งด้วยกลุ่มคนทางราชการ ช่วงหลังๆ กลุ่มเหล่านี้ล้มสลายเนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้มาจากความสนใจอย่างแท้จริง แต่ต่อมาสักประมาณ 5 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านเริ่มที่จะมีการรวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง ตามลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่ร่วมกันทำการเกษตร เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น กลุ่มบางกลุ่มถูกเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำงานของหน่วยงานของรัฐ แต่ชุมชนไม่ปฏิเสธเรื่องของกิจกรรมที่จะเอาเข้ามาให้กับสมาชิก ส่วนเรื่องงบประมาณสำหรับหมู่บ้านปฏิเสธเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวบ้านให้เหตุผลในเรื่องของ การภาระหนี้สินที่มีอยู่แล้ว ดังนั้นปัจจุบันชาวบ้านมีการรวมกลุ่มตามลักษณะความสัมพันธ์เป็นส่วนมาก แต่ช่วงแรกๆ ถูกจัดตั้งด้วยหน่วยงานของราชการอย่างหลวมๆ ภายในชุมชนมีกลุ่มต่างๆ ดังต่อไปนี้

กลุ่มทางการ

1) กลุ่มแม่บ้าน

การก่อตั้ง เนื่องจากตั้งแต่สมัยอดีตไม่มีวัด ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านมีความจำเป็นที่จะต้องหยิบยืมเครื่องใช้อุปกรณ์ต่างๆ จากวัดป่าจิว ซึ่งไม่สะดวกเรื่องการเดินทางและการขนส่ง ทางคณะกลุ่มหม่มสาวโดยการนำของนายบุญศรี โยธาประธานกลุ่มฯ ได้หารือร่วมกับทางคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อหางบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ประจำหมู่บ้านเอง ในปีพ.ศ.2513 รวมเงินของสมาชิกกลุ่มได้เงินจำนวน 340 บาท และรวบรวมเงินจากสมาชิกทุกครัวเรือนของชุมชน ครอบครัละ 10 บาท ทั้งรวมสิ้น 560 บาทสามารถที่จะจัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นไว้ใช้ได้

ในปี 2515 ทางคณะกลุ่มหม่มสาวร่วมกับสมาชิกร่วมกันปลูกถั่วลิสงมาเป็นทุนในการดำเนินงานกลุ่มและในปี พ.ศ.2521กลุ่มหม่มสาวได้พัฒนามาเป็น กลุ่มแม่บ้าน โดยมีท่านพระครูอุคม กิตติมงคล เจ้าคณะอำเภอค้อยสะเกิดเป็นองค์ที่ปรึกษาและอุปถัมภ์

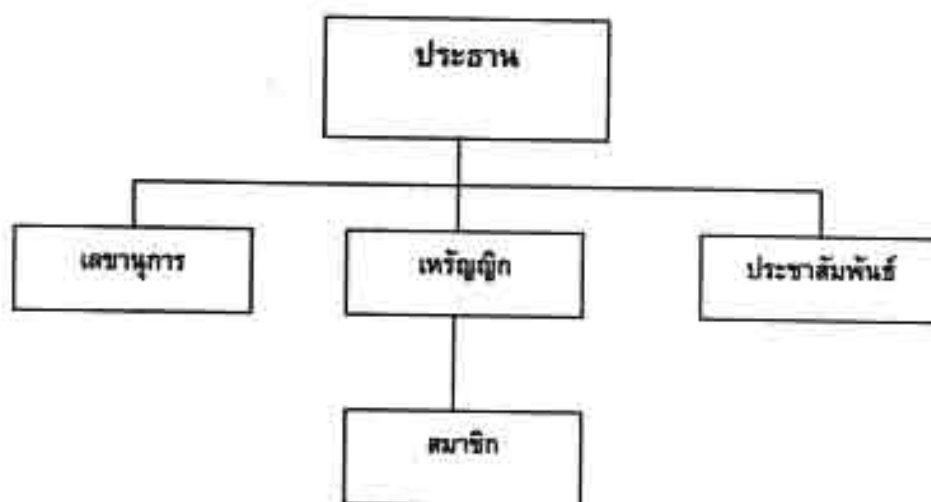
ต่อมาในปี พ.ศ.2535 ทางกลุ่มแม่บ้านจึงได้จัดกิจกรรมเพื่อหาทุนและสมาชิกทุกครัวได้ร่วมบริจาคสมทบครัวเรือนละ 150 บาทระยะเวลา 8 ปีรวบรวมเงินทั้งหมดจำนวน 150,000 บาท และจัดซื้อที่ดินเพื่อสร้างโรงเก็บของประจำหมู่บ้านในปัจจุบัน โดยมีนางโสภา ตะริโย เป็นประธานกลุ่มคนปัจจุบัน

กฎระเบียบของกลุ่ม

1. การระดมทุน/หุ้นร่วมกันครัวเรือนละ 50 บาท/ปี ในการส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่ม
2. เป็นสมาชิกของหมู่บ้านแพะป่าคา
3. อุปกรณ์ของกลุ่มใช้ภายในชุมชนเท่านั้น
4. สมาชิกในหมู่บ้านสามารถใช้ประโยชน์ในงานพิธีกรรมต่างๆ ของครัวเรือนได้ และสมาชิกหมู่บ้านอื่นไม่สามารถที่จะหยิบยืมได้ และขอใช้เมื่ออุปกรณ์ชำรุด

ปัจจุบันมีทุนหมุนเวียน จำนวน 50,000 บาท สมาชิกสามารถที่จะกู้ยืมเป็นทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพในชุมชนของตนเองได้ โดยที่ไม่ต้องกู้ยืมเงินในระบบมาใช้

โครงสร้างของกลุ่ม



กิจกรรมกลุ่ม วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน เนื่องจากจัดตั้งขึ้นมาเพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้กับชุมชน ซึ่งเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมขึ้นในชุมชนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านดังกล่าวจะออกมาช่วยกันช่วยงาน เช่น งานเทศกาลที่มีขึ้นในหมู่บ้าน จะออกมาช่วยในการทำครัว และการจัดสถานที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

สมาชิกกลุ่ม ตัวแทนผู้หญิงที่มาจากทุกครัวเรือน (68 ครัวเรือน) โดยที่แม่บ้านแต่ละหลังคาเรือนจะเป็นสมาชิก

2) ประชาคมหมู่บ้าน

การก่อตั้ง

เป็นกลุ่มโดยที่สมาชิกกลุ่มเป็นชาวบ้านทั้งชุมชน ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นมา ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆที่ต้องอาศัยมติจากที่ประชุมของชุมชนไม่ว่าจะมีโครงการ กิจกรรมต่างๆ เข้ามาดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้าน ชาวบ้านจะต้องมีการประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกันต่อเรื่องนั้นๆ เพื่อให้ได้มติเป็นเอกฉันท์เป็นความคิดเห็นร่วมของชุมชน เช่น การที่ทางอบต.เสนอต่อชุมชนว่าจะมีโรงงานขนาดใหญ่ขึ้นในหมู่บ้านชาวบ้านคิดเห็นอย่างไร...??บ้าง ซึ่งตรงนี้ชาวบ้านจะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันว่าเห็นด้วยหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งในการดำเนินการประชุมเป็นภาระหน้าที่ของแต่ละครอบครัวที่จะต้องส่งตัวแทนของครอบครัวเข้าร่วมประชุมในแต่ละครั้ง หลังจากที่มีการประชุมสิ่งที่เป็มมติผลที่เกิดขึ้นทุกคนต้องต้องยอมรับและร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน

โครงสร้างของกลุ่ม



กิจกรรมกลุ่ม เป้าหมายหลัก คือ การจัดประชุมเพื่อให้ได้มติของชุมชนในเรื่องต่างๆ และร่วมกันปฏิบัติการต่างๆ ที่ชุมชนไม่เห็นด้วย

สมาชิกกลุ่ม สมาชิกของชุมชนทั้งชุมชน

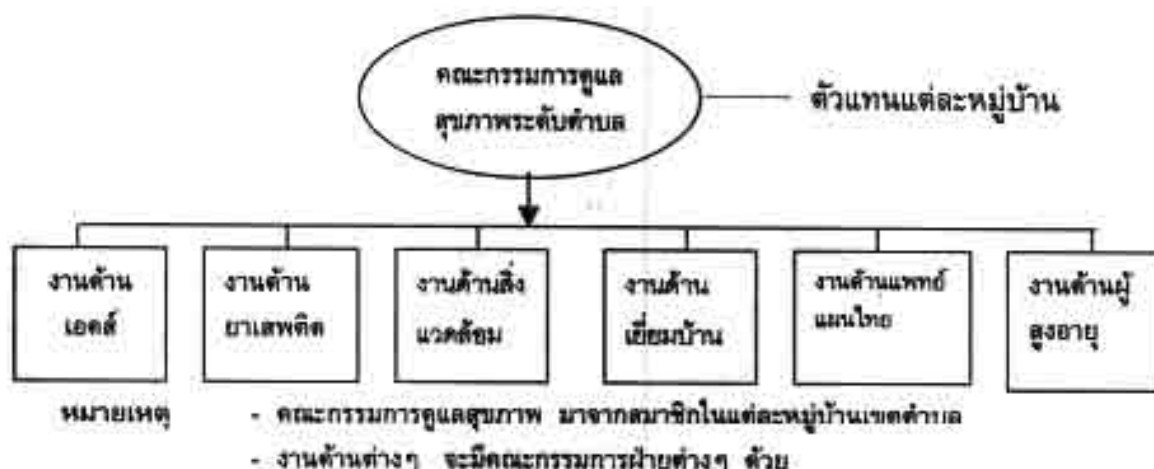
3) กลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน

การก่อตั้ง

เป็นกลุ่มที่เริ่มด้วยหน่วยงานราชการเช่นกัน ในการทำหน้าที่เป็นกลุ่มคนที่ดำเนินงานประชาสัมพันธ์เรื่องการดูแลสุขภาพ ได้รับงบประมาณในการสนับสนุนการจัดอบรมให้ชุมชนเริ่มแรกจำนวน 2,000 - 3,000 บาท

- คสมช. ให้งบประมาณในการสนับสนุนการจัดอบรม
- สมาชิกระดมทุนในการบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนด้วยส่วนหนึ่ง

โครงสร้างของกลุ่ม



กิจกรรมกลุ่ม

- 1.รณรงค์การป้องกันโรค เช่น ใช้เลือดออก โปรติโอ เป็นต้น
- 2.การระดมทุน

สมาชิกกลุ่ม

- 1.นางโสภา ตะจิโย
- 2.นางลัดดา แก้วฝอยฝน
- 3.นางไกรศรี ปวงสวรรค์
- 4.นางสมจิตร เตชะยวง
- 5.นางจันทร์นวล ชันอินทร์ดี
- 6.นางคำมาเรือน พิณชัย

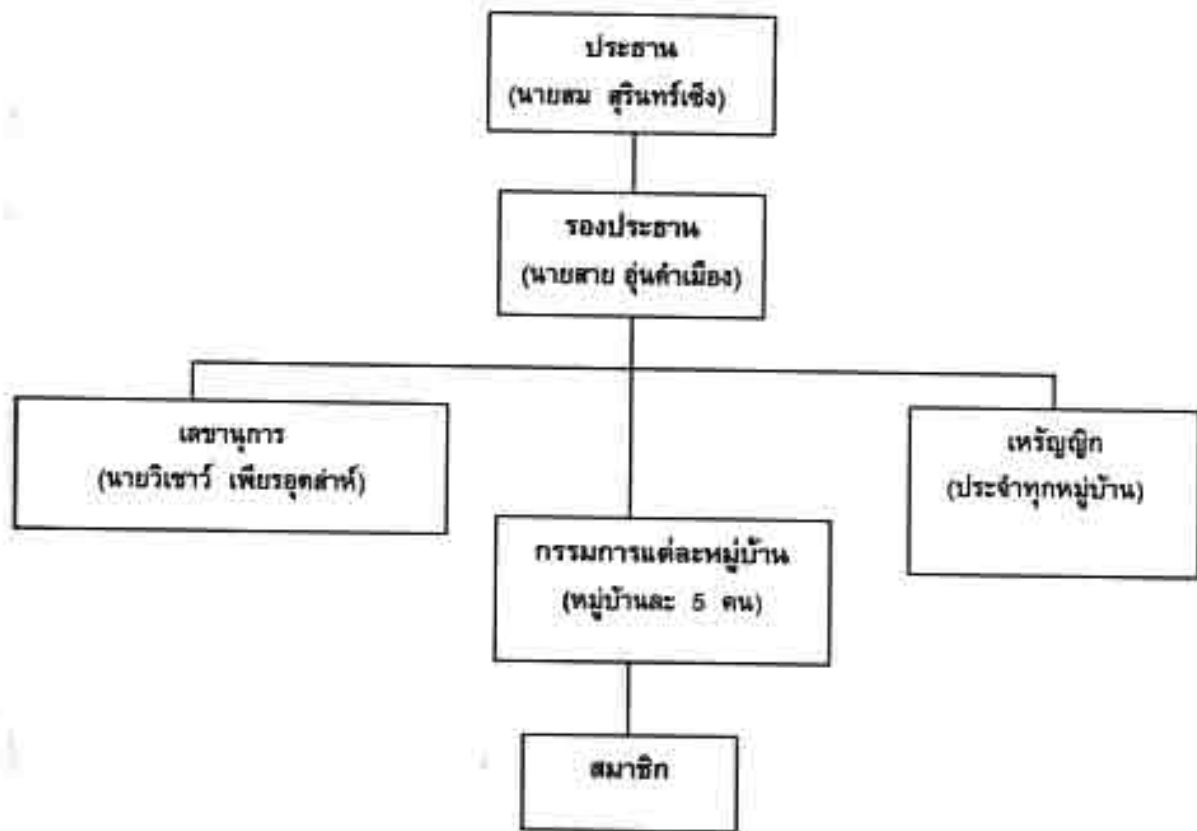
4) กลุ่มผู้สูงอายุ

การก่อตั้ง กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอยู่ในหมู่บ้านแพะปาด้า เป็นกลุ่มคนที่มีอายุช่วง 60-70 ปีที่มาร่วมกันทำกิจกรรม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ การเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ หมู่บ้านแพะปาด้ามีจำนวน 75 คน จากสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 690 คน โดยที่กลุ่มผู้สูงอายุจะรวมกลุ่มกันทั้งตำบลสง่างาม คือ จำนวน 5 หมู่บ้าน

- | | | |
|--------------|-------|--------|
| 1. หมู่ที่ 1 | จำนวน | 86 คน |
| 2. หมู่ที่ 2 | จำนวน | 70 คน |
| 3. หมู่ที่ 3 | จำนวน | 177 คน |
| 4. หมู่ที่ 4 | จำนวน | 81 คน |
| 5. หมู่ที่ 5 | จำนวน | 75 คน |

***การเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มจะต้องเสียค่าธรรมเนียมคนละ 10 บาท/คน

โครงสร้างของกลุ่ม



กิจกรรมกลุ่ม

1. การออมทรัพย์ร่วมกัน
2. กิจกรรมสัจจกร
3. กองทุนพัฒนากิจในหมู่บ้านระหว่างหมู่บ้าน
4. งานประเพณีต่างๆ ในชุมชน

สมาชิกกลุ่ม จำนวน 75 คน (ตามเอกสารแนบท้าย)

5) กลุ่มธกส.

การก่อตั้ง เป็นการจัดตั้งกลุ่มคนที่ตั้งเป็นสมาคมของธกส. ของหมู่บ้าน มีสมาชิกจำนวน 114 คน จากจำนวน 3 หมู่บ้าน คือ

- บ้านสันทราย จำนวน 3 คน
- บ้านแม่จ้อง จำนวน 78 คน
- บ้านแพะป่าคา จำนวน 33 คน

โครงสร้างของกลุ่ม



กิจกรรม การรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส.) ,การ
จำนองข้าว,การซื้อปุ๋ย/สารเคมี,เข้ารับการอบรม เป็นต้น

สมาชิก จำนวน 114 คน (ตามเอกสารแนบท้าย)

กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ

1) คณะกรรมการวัด

การก่อตั้ง เนื่องจากหมู่บ้านแพะป่าคาเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดเล็ก และสมาชิกในหมู่บ้านนับ
ถือ 2 ศาสนาด้วยกันคือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ชาวบ้านหมู่บ้านแพะป่าคาในชุมชนไม่มี
วัด ดังนั้นชาวบ้านจึงได้ใช้วัดร่วมกันที่หมู่บ้านป่าจั่ว เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาชาว
บ้านจะมีรวมกลุ่มของตัวแทนแต่ละหมู่บ้านเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน โดยมีจำนวนสมาชิก
กรรมการวัดรวมทั้งหมดจำนวน 14 คน ดังนี้

- | | |
|----------------|------------|
| 1.บ้านป่าจั่ว | จำนวน 7 คน |
| 2.บ้านท่า | จำนวน 4 คน |
| 3.บ้านแพะป่าคา | จำนวน 3 คน |

โครงสร้างของกลุ่ม



กิจกรรมกลุ่ม

1. การปรับปรุง/ซ่อมแซมศาสนสถาน
2. กรรมการร่วมจัดงานพิธีกรรมทางศาสนา

สมาชิกกลุ่ม

1. นายสม สุรินทร์เชิง
2. นายอินทร์ คุณา
3. นายเสมียน สิงห์แก้ว

2) ฌาปนกิจศพหมู่บ้านแพะป่าคา

เป็นความสลับพันอย่างหนึ่งของชุมชนที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนช่วยเหลือสมทบเงินหรือสิ่งของบริจาคอื่นๆ ร่วมกันให้กับญาติผู้ตายเมื่อมีงานศพเกิดขึ้นในชุมชน โดยที่ชาวบ้านจะเก็บเป็นรายครอบครัวโดยคิดเป็นคนๆ ละ 10 บาท/งานศพ 1 ครั้ง เช่น ครอบครัวมีจำนวน 5 คน ก็ต้องสมทบเงินรายได้จำนวน 50 บาท เป็นต้น

ประธานกลุ่มฌาปนกิจศพของหมู่บ้าน คือ พ่อหลวงของชุมชนบ้านแม่แพะป่าคา (ผู้ใหญ่บ้าน) หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 2 คน ทำหน้าที่รวบรวมเงินจากสมาชิกลูกบ้าน โดยที่พ่อหลวงจะได้รับค่าตอบแทนในรูปของค่าน้ำมันในการติดต่อประสานงานเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นภารกิจหน้าที่อย่างหนึ่งของพ่อบ้านและสำหรับหมู่บ้านแพะป่าคาจะมีสมาชิกลูกบ้านอื่นๆ เข้าร่วมกลุ่มฌาปนกิจศพด้วย เช่น

- บ้านป่าไม้แดง ตำบลแม่โป่ง
- บ้านแม่โป่ง ตำบลแม่โป่ง
- บ้านแม่จ้องเหนือ ตำบลตลาดใหญ่
- บ้านแม่ดอกแดง ตำบลเชิงตอย
- บ้านป่าปือ ตำบลป่าปือ

เนื่องจากส่วนมากเป็นลูกหลานของชาวบ้านที่ได้อพยพไปอยู่ที่อื่น โดยที่ไม่ได้ย้ายอย่างเป็นทางการ ซึ่งในแต่ละบ้านก็จะมีการส่งตัวแทนรวบรวมเงินหรือข้าวของบริจาคมาร่วมสมทบโดยจะได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าน้ำมันเช่นกันสำหรับครอบครัวไหนที่ไม่มีเงินก็สามารถบริจาคข้าวของอย่างอื่นแทน หรือสามารถยืมเงินที่เก็บเป็นสะสมของกลุ่มที่ได้รับบริจาคจากสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ออกก่อนโดยไม่มีดอกเบี้ยเมื่อมีเงินแล้วเอามาคืนเท่านั้นเอง

รายได้นอกจากเป็นตัวเงิน ยังมีข้าวของอย่างอื่นเช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง เพื่อร่วมสมทบในการจัดงานของเจ้าภาพ ปัจจุบันกลุ่มฌาปนกิจศพหมู่บ้านแพะป่าคามิเงินสะสมเหลือประมาณจำนวน 6,000 บาท เพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียนสำหรับครอบครัวที่ยากจนในการประกอบอาชีพ และสมาชิกทุกครัวเรือน ทุกคนเป็นสมาชิกทั้งหมด

3.2.3 หมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ

(หมู่ที่ 2 ตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่)

เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่รับน้ำดังนี้

- คลองชลประทานผาแตก คลองซอยที่ 2 ความยาวคลองซอย 3 กิโลเมตร มีพื้นที่รับน้ำทั้งหมด 810 ไร่ แต่พื้นที่รับน้ำของหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ ปัจจุบันมีเพียงจำนวน 450 ไร่
- คลองชลประทานผาแตก คลองซอยที่ 3 พื้นที่รับน้ำของหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ ปัจจุบันมีจำนวน 430 ไร่
- รับน้ำจากท่อน้ำทิ้ง (FTO.11กม. 5+665) คลองชลประทานฝั่งซ้าย จำนวนพื้นที่ 16 ไร่

และลำเหมืองดั้งเดิมของชุมชนคือ แม่ฮ่องฮัก ซึ่งเป็นลำเหมืองธรรมชาติที่ไหลผ่านเส้นกลางหมู่บ้าน ซึ่งถูกปล่อยน้ำตามคลองซอยที่ 3 ที่ไหลมาพร้อมๆ กัน

3.2.3.1 ประวัติความเป็นมา/สภาพพื้นที่ทั่วไปของชุมชน

หมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ มีสมาชิกหมู่บ้าน จำนวน 357 ครัวเรือน เป็นพื้นที่หมู่บ้านที่ติดคลองชลประทานผาแตก และมีลำเหมืองดั้งเดิมของชุมชนที่ไหลผ่าน หมู่บ้านนี้ก่อตั้งมาเมื่อประมาณปี 2495 เป็นระยะเวลาประมาณ 40 - 50 ปีแล้ว การปกครองหมู่บ้านแบ่งออกเป็น 2 ส่วนการปกครอง คือ เขตสุขาภิบาล (ตอนล่างคลองผาแตก) และองค์การบริหารส่วนตำบล (ตอนเหนือคลองผาแตก)

ชื่อ "บ้านโพธิ์ทองเจริญ" มีประวัติก่อตั้งเป็นระยะเวลามายาวนาน จากเดิมที่เป็นหมู่บ้านป่าดงหลวง แต่ต่อมาต้องแยกเป็นหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ เนื่องจากจำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ชื่อของหมู่บ้านตั้งขึ้นมาเมื่อปี 2478 จากการที่สมเด็จพระสังฆราชฯ ได้เสด็จไปที่วัดของ

หมู่บ้าน แล้วทรงทอดพระเนตรเห็นต้นโพธิ์ที่อยู่หน้าวัดทรงประทานนามเป็นชื่อหมู่บ้านด้วยว่า "บ้านโพธิ์ทองเจริญ" และ ในปี 2500 ตั้งเป็นชื่อของหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ

ลักษณะการใช้ทรัพยากรน้ำของชุมชน หมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญใช้น้ำจากระบบชลประทานทั้งแบบใหม่และลำเหมืองดั้งเดิมของชุมชนทั้งลำเหมืองแม่ฮ่องฮัก (ความยาวที่ผ่านหมู่บ้านประมาณ 2.3 กิโลเมตร) + ลำเหมืองผาแตก ในการทำการเกษตรกรรม และการขุดบ่อน้ำบาดาลเพื่อการอุปโภค-บริโภคของชุมชน การขุดบ่อน้ำต้นทุนความลึกเฉลี่ย 6 เมตร

เนื่องจากลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ราบลุ่มชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านจึงประกอบอาชีพการเกษตรกันเกือบทุกครัวเรือน ชาวบ้านส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่เป็นการเกษตรเพื่อยังชีพเพื่อการอุปโภค-บริโภคไว้ในครัวเรือน และมีความหลากหลายในระบบเกษตรด้วย เช่น

- การปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ
- การเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลา
- การปลูกพืชผักสวนครัว
- การเลี้ยงเห็ด เช่น เห็ดหอม เห็ดนางฟ้า เป็นต้น

*** ลำเหมืองที่ไหลผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างฝายกันน้ำไว้ด้วย 1 ฝาย (คอนกรีต) และชาวบ้านช่วยกันในการจัดการดูแลรักษา

ชาวบ้านเกือบครึ่งหมู่บ้านที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องมีการเช่าที่และต้องจ่ายให้กับเจ้าของนาในรูปของข้าว และค่าเช่าที่เป็นเงิน

3.2.3.2 สถานทรัพยากรน้ำและการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการน้ำ

การบริหารจัดการน้ำก่อนมีระบบชลประทาน

ความเป็นมา

เนื่องจากหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติการก่อตั้งมายาวนาน และเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่มีการแบ่งการปกครองทั้งใน และนอกเขตสุขาภิบาล เดิมทีชาวบ้านตั้งแต่สมัยอดีต ชาวบ้านพึ่งพาระบบการใช้น้ำลำเหมืองธรรมชาติอยู่แล้ว เพราะนอกจากที่ชาวบ้านใช้คลองผาแตก (เดิมทีก็เป็นลำเหมืองดั้งเดิมของชุมชนอยู่แล้ว) และอีกส่วนหนึ่งคือลำเหมืองแม่ฮ่องฮักที่ไหลผ่านจากพื้นที่ป่าต้นน้ำทางด้านทิศเหนือของเขื่อนแม่กวง

ชาวบ้านยังใช้ลำเหมืองแม่ฮ่องฮักซึ่งเป็นคลองดิน และเป็นลำเหมืองธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ ปัจจุบันลำเหมืองดังกล่าวได้รับการพัฒนาขุดลอกคลองขึ้นมาพร้อมๆ กับคลองชลประทานผาแตก แต่มีขนาดความกว้าง 5 เมตร /ยาว 8 กิโลเมตร

พื้นที่หมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญเป็นหมู่บ้านที่ติดคลองชลประทานผาแตก และติดกับเขื่อนแม่กวง ระยะห่างประมาณ 3 กิโลเมตรจากประตูเขื่อน เดิมทีก่อนที่จะมีโครงการฯ พื้นที่ของหมู่บ้านมักประสบกับปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำ เพราะอยู่ติดกับฝายแม่กวงเดิม และมีเส้นทางเหมืองตั้งเดิมหลายเส้นไหลล้อมรอบหมู่บ้าน เช่น แม่ลาย,เหมืองวะ และเหมืองเปา เกิดปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำตั้งแต่อดีต

การบริหารจัดการ/การดูแลรักษา

เนื่องจากเดิมทีชุมชนดังกล่าว เป็นพื้นที่ชาวบ้านอาศัยการใช้ไร่เพื่อการอุปโภค-บริโภคจากแหล่งน้ำธรรมชาติธรรมชาติของชุมชนตั้งแต่อดีตอยู่แล้ว การพึ่งพิงทรัพยากรน้ำของชุมชนจากอดีต-ปัจจุบันไม่แตกต่างกันมากนัก ชาวบ้านตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านมาชาวบ้านจะร่วมกันดูแลรักษาเป็นองค์กรชาวบ้านที่เรียกว่า “องค์กรเหมืองฝาย”

การจัดการน้ำระบบเหมืองฝายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์แทบทุกพื้นที่หมู่บ้านภาคเหนือ หมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่มีระบบการจัดการน้ำแบบดังกล่าว โดยมี

- แก่เหมือง ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มองค์กรเหมืองฝายในการจัดการน้ำของชุมชน
- ลำม ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ป่าวประกาศ หรืองานประชาสัมพันธ์เมื่อมีกิจกรรมร่วมกันให้กับสมาชิกบ้านได้ทราบอย่างทั่วถึงกัน

การทำกิจกรรมร่วมกันขององค์กรเหมืองฝายของชุมชนมีกิจกรรมในการทำร่วมกันดังนี้

1.การขุดลอกเหมือง/การล่องเหมือง เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านร่วมกันทำเป็นประจำ ในช่วงเดือนเมษายน (ก่อนฤดูทำนา) และในช่วงเดือนธันวาคม ของทุกปี ซึ่งในอดีตการล่องเหมืองของชาวบ้านมักจะใช้เครื่องมือง่ายๆ เช่น จอบ มีด เป็นต้น

2.การเลี้ยงผีขุนน้ำ เป็นประเพณีที่ชาวบ้านประกอบพิธีกรรมเพื่อขอฝน เพื่อให้ฝนตกตามฤดูกาล แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่อุดมสมบูรณ์ มีตั้งแต่สมัยอดีตชาวบ้านจะพากันแห่ไปประกอบพิธีที่พื้นที่ป่าต้นน้ำแม่ฮ้องฮัก (คอยคำ) ที่บ้านคงปะกอยอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ขึ้นตอนในการประกอบพิธีกรรม คือ การนิมนต์พระเพื่อเจริญพระพุทธมนต์ ในการประกอบพิธีกรรม ระยะเวลาในการประกอบพิธี 1 วัน ช่วงเวลาตอนเช้าของวันนั้นๆ อาหารที่นำไปเช่น ไหว้ผีขุนน้ำต้องมีอาหารประเภทเนื้อติดด้วย หรือในบางครั้งต้องใช้วัว,ไก่ทั้งตัว ถ้าหากปีไหนชาวบ้านมีงบประมาณจะเลี้ยงทั้งตัว เสร็จพิธีชาวบ้านก็จะร่วมกันประกอบอาหาร และรับประทานอาหารร่วมกันในที่สุดก่อนที่จะกลับมาน้ำ

การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำระดับคลองซอย

เนื่องจากการจัดการน้ำของหมู่บ้านมีมาตั้งแต่สมัยที่ได้มีการก่อตั้งหมู่บ้านแล้ว การดูแลลำเหมืองซึ่งเป็นองค์กรชาวบ้านที่เรียกว่า “ระบบเหมืองฝาย” ดำเนินการมาพร้อมๆ กัน ซึ่งสมัยนั้นชาวบ้านมีการดูแลร่วมกัน ไม่ได้ยกให้เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง มีการวางแผนร่วมกันมาแต่ต่อมาเมื่อสมัยปี 2522 ทางโครงการชลประทานเขื่อนแม่กวงเริ่มที่จะเข้ามาบริหารเรื่องการจัด

ตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำของชลประทานเรื่อย ๆ (การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน) มาจนกระทั่งทางโครงการได้สร้างเขื่อนพร้อมเสร็จ แต่ชาวบ้านก็ยังไม่เข้าใจอยู่ดีว่าเป็นอย่างไร แต่ในความหมายขอชาวบ้านเขายังให้ความหมายดั้งเดิมที่เป็นของเขาเอง คือ ร่วมใจกันดูแลรักษา จนกระทั่งปัจจุบัน เมื่อทางโครงการฯ เริ่มที่จะเข้ามามีบทบาทสร้างทางเลือกให้กับชุมชนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ชาวบ้านเริ่มที่จะให้ความสำคัญเรื่องการจัดการน้ำลดน้อยลงเรื่อย ๆ แต่ปัจจุบันชาวบ้านยังคงวางเค้าโครงดั้งเดิมของชุมชนไว้ โดยมีแก่งเหมือง – ฝ่าย เป็นผู้นำชุมชน (อย่างไม่เป็นทางการ) ในเรื่องการจัดการน้ำเหมือนเดิม แต่เรื่องการทำกิจกรรมลดลงเรื่อย ๆ

การบริหารจัดการ/ดูแลรักษา

ปัจจุบันการจัดการน้ำของชุมชนยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน หมายถึงการแบ่งบทบาทหน้าที่ใครต้องทำอะไร แต่ชุมชนสามารถที่จะจัดการกันเอง ตามรูปแบบดั้งเดิมที่ไม่ตายตัว สามารถที่จะยืดหยุ่นกันได้ ชุมชนยังสามารถที่จะพึ่งพากันเองตามความสัมพันธ์พี่น้อง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และตามความจำเป็น/ความสำคัญของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ต้องพึ่งพาการใช้น้ำ และที่สำคัญ พื้นที่หมู่บ้านส่วนที่อยู่เหนือคลองผาแตกรับน้ำในช่วงฤดูแล้งและฝน จากคลองชลประทานฝั่งซ้ายที่ขุดท่อส่งน้ำผ่านเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน

การดูแลรักษาร่วมกันของชุมชน เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเหมือนตั้งแต่สมัยอดีต แต่อาจที่จะแตกต่างกันบ้างเรื่องให้ความสำคัญในการทำกิจกรรมร่วมกันที่ค่อนข้างน้อยลงตลอดทั้งจำนวนกลุ่มผู้ใช้น้ำลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากการเกษตรลดน้อยลง และการที่ชาวบ้านจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันต้องขึ้นอยู่กับให้ความสำคัญในแต่ละครั้งที่จะเห็นความสำคัญในการมองร่วมกันแล้วแต่ความเหมาะสมในการที่จะทำ เช่น การว่างจากงานที่ทำอยู่ เป็นต้น และปัจจุบันการปรับปรุงระบบชลประทานของชาวบ้านเองร่วมกันลดน้อยลงตามไปเรื่อย ๆ เจ้าของที่นาจำเป็นต้องจัดการกันเอง

ความขัดแย้งการใช้น้ำระดับคลองซอย

ความขัดแย้งเรื่องการจัดการน้ำในแต่ละคลองซอยตอนนี้ยังอะไรมากนัก จะมีบ้างตั้งแต่สมัยอดีตที่มีปัญหาเรื่องการแข่งขันการใช้น้ำของชุมชน เนื่องจากชาวบ้านจำเป็นต้องมีการพึ่งพิงทรัพยากรน้ำมาก แต่ปัจจุบันเนื่องจากชาวบ้านสามารถที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับแหล่งน้ำธรรมชาติ และชุมชนมีทางเลือกมากขึ้น จึงไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการแข่งขันน้ำ ถ้าหากมีเรื่องมีขัดแย้งกันบ้างชาวบ้านจะใช้วิธีการพูดคุยกัน สามารถที่จะประนีประนอมกันได้

วัฒนธรรม ประเพณีที่ขาดหายไปหลังระบบชลประทาน (จนถึงปัจจุบัน)

หมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญเป็นพื้นที่ที่ห่างจากตัวเขื่อนประมาณ 3 กิโลเมตร และติดกับคลองชลประทานผาแตก เดิมทีชาวบ้านมีระบบการพึ่งพาอาศัยเหมือนดั้งเดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเนื่องจากพื้นที่ติดกับเขื่อนดังกล่าว ดังนั้นถึงแม้ว่าระบบชลประทานแบบใหม่จะเข้ามาวัฒนธรรมการจัดการ

น้ำของชุมชนยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก หากมีการเปลี่ยนแปลงจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมืองการปกครองของชุมชนมากกว่า

วัฒนธรรมการจัดการ/การดูแล

การเลี้ยงผีขุนน้ำชาตหายไปแล้วประมาณ 4-5 ปี เนื่องจากว่า การพึ่งพาการใช้น้ำของชุมชน มีทางเลือกในการใช้น้ำที่มากขึ้น เช่น ลำเหมืองดั้งเดิมของชุมชนที่เป็นลำเหมืองย่อย คลองส่งน้ำชลประทานของโครงการชลประทานเขื่อนแม่กวง (ผาแตก)

เดิมที่เรื่องการจัดการและการดูแลรักษาแหล่งน้ำของชุมชน ในเรื่องวัฒนธรรมเรื่องจัดการน้ำ ชาวบ้านยังให้ความสำคัญในกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านร่วมกันทำมาตั้งแต่สมัยอดีตถึงว่าชาวบ้านบางส่วนจะไม่ได้ใช้น้ำ และมีทางเลือกเรื่องการจัดการน้ำที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นก็ตาม ซึ่งก็ยังมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่เป็นคนแก่แก่ในพื้นที่ก็อยากที่จะรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ที่เคยร่วมกันทำมากิจกรรมการขุดลอกลำเหมืองถึงแม้ว่า การให้ความสำคัญแง่วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชุมชนตลอดทั้งกิจกรรมการจัดการ

ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำของชุมชน

ระบบการเกษตรของชุมชน

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญค่อนข้างที่จะหลากหลายเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แต่จำนวนผู้ที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรลดจำนวนลงเรื่อยๆ เช่นกัน เพราะครอบครัวไหนที่จะทำการเกษตรจำเป็นจะต้องใช้ต้นทุนในด้านการเกษตรที่ค่อนข้างสูง และต้องทำการเกษตรหลายๆ อย่างในพื้นที่ที่ค่อนข้างมีอยู่อย่างจำกัดด้วยและสามารถที่จะทำได้ตลอดทั้งปีสืบเปลี่ยนหมุนเวียนกัน เช่น การทำการเกษตรผสมผสาน เป็นต้น ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งที่ครอบครัวแต่ละครอบครัวต้องการที่จะทำ (ครอบครัวที่มีความพร้อม) เพราะถ้าหากทำได้ หรือล้มเหลว หมายถึงการขาดทุนด้านการเกษตรจะมีอยู่น้อย ส่วนการเกษตรที่ชาวบ้านนิยมกันมากที่สุด คือ

- การเพาะเห็ด (เห็ดหอม,เห็ดนางฟ้า) จำนวน 5 คน
- การปลูกพืชฤดูแล้ง (เช่น หอม กระเทียม พริก เป็นต้น)/การทำนา จำนวน 40 ครัวเรือน (จะปลูกพืชฤดูแล้งกันด้วยเพื่อการอุปโภคในครัวเรือน)
- การปลูกไม้ดอกขาย จำนวน 5 คน

ราคาผลผลิตทางการเกษตร

เนื่องจากระบบการเกษตรเป็นดังที่กล่าวไว้ข้างต้น การเกษตรค่อนข้างที่จะมีขีดจำกัดที่ค่อนข้างเยอะทั้งเรื่องต้นทุนการผลิต แรงงาน ที่เป็นปัจจัยใช้ในการผลิต รวมทั้งในเรื่องของการจัดการควบคู่กันไป ตลอดทั้งชาวบ้านประสบกับปัญหาด้านราคาผลผลิตที่ไม่มีความมั่นคง ไม่มีความแน่นอน จึงไม่สามารถคาดเดาสถานการณ์การผลิตในแต่ละปีได้ ที่ผ่านๆ มาชาวบ้านประสบกับ

ปัญหาเรื่องราคามลผลิตตกต่ำติดต่อกันมาเป็นระยะ 4-5 ปีที่ต่อเนื่องกันและที่สำคัญ ชาวบ้านประสบกับปัญหาเรื่องต้นทุนในการเกษตรที่ค่อนข้างสูง เช่น

- อัตราเช่าพื้นที่ ข้าวจำนวน 7 ถึง/ไร่ และถ้าคิดเป็นเงินตามราคาข้าว
- ค่าจ้าง (การปลูกข้าว)ปลูก,ไถ่ ราคาไร่ละ 500 บาท/ไร่

เทคโนโลยีการสูบน้ำ

ในฤดูฝนชาวบ้านจะมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรทั้งในส่วนของลำเหมืองดั้งเดิมของชุมชน และคลองชลประทานสายใหม่ (คลองผาแตก) ที่ทางโครงการชลประทานแม่กวางพัฒนามาให้ ส่วนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคครัวเรือน และเพื่อการเกษตร(ฤดูแล้ง) ใช้วิธีการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ เนื่องจากหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญยังไม่มีน้ำประปาหมู่บ้านใช้ ซึ่งทางหมู่บ้านเคยขอใช้น้ำดิบจากโครงการชลประทานฯ แต่โดยปฏิเสธตลอดมา ประมาณต้นเดือนตุลาคม 2545 ทางพื้นที่ส่วนสุขาภิบาลเอาระบบการผลิตประปาเข้ามาที่หมู่บ้านให้ แต่ชาวบ้านปฏิเสธ เนื่องจากอัตราค่าประปาสูงเกินไป (7.75 บาท/หน่วย) ชาวบ้านแทบทุกครัวเรือนจึงหันมาใช้น้ำบาดาลที่ใช้ไฟฟ้า หรือน้ำมันปั่นสูบน้ำขึ้นมา

การเข้ามาของชลประทานเขื่อนแม่กวง

การรับรู้ของชาวบ้าน

การรับรู้ของชาวบ้านของโครงการชลประทานแม่กวงมีจังหวะที่ค่อนข้างเป็นระยะและติดต่อกันมาเนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านติดกับคลองชลประทานผาแตก (ลำเหมืองสายเก่าของชุมชน) ถึงแม้จะได้รับการพัฒนาจากทางชลประทานให้เป็นคลองคอนกรีต แต่ในความรู้สึกของชาวบ้านยังเป็นลักษณะที่เหมือนเดิมตั้งแต่อดีต จะมีบ้างที่มีปริมาณน้ำที่ไหลเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมบ้างเล็กน้อย

ช่วงแรกๆ สมัยที่ทางโครงการฯ จะก่อสร้างประมาณตั้งแต่ปี 2519 ทางเจ้าหน้าที่จากชลประทานเข้ามาสำรวจพื้นที่ในหมู่บ้านเพื่อสำรวจพื้นที่ทางการเกษตรในชุมชนหมู่บ้าน และชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสร้างเขื่อนกับให้ชุมชนเข้าใจ และบอกถึงสาเหตุว่า พื้นที่หมู่บ้านดังกล่าวประสบกับปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำ ถ้าสร้างเขื่อนขึ้นมาจะทำให้สามารถที่จะเก็บกักน้ำลดปัญหาน้ำท่วมขึ้นมาได้ การเวนคืนช่วงสมัยที่มีการสร้างเขื่อน อัตราการเวนคืนคลองผาแตกไร่ละ 200-300 บาท/ไร่

การจัดสรร/การจัดส่งน้ำปัจจุบัน

การจัดส่งน้ำปัจจุบันในระดับคลองซอย มีเจ้าพนักงานของโครงการชลประทานแม่กวงทำหน้าที่ในการควบคุมการเปิด-ปิดน้ำในแต่ละช่วงคลองซอย ส่วนเรื่องการจัดสรร/การดูแลรักษาที่น้ำถูกส่งให้กับแต่ละคลองซอย ชาวบ้านก็จะมีการดูแลที่เป็นของชาวบ้านเอง สมัยอดีตที่ผ่านมาหมู่บ้านจะมีการแต่งตั้งประธานคลองซอยในการดูแลคลองซอยทั้งเส้น มีการทำกิจกรรมร่วมกัน และในแต่ละหมู่บ้านก็จะมีแม่เหมืองฝ่ายแต่ละหมู่บ้านเอง ส่วนปัจจุบันเหลือเพียงแม่เหมืองแต่ละหมู่บ้าน ดูแลเฉพาะลำเหมืองเส้นที่ผ่านหมู่บ้านของตนเองและการให้ความสำคัญของคนรุ่นใหม่ที่มารับช่วงหน้าที่ต่อเป็นแม่เหมืองปัจจุบันยังไม่มี (คนเดิมจะมีช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป)

ปัญหาเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำติดต่อกันมาเป็นระยะ 4-5 ปีที่ต่อเนื่องกันและที่สำคัญ ชาวบ้านประสบกับปัญหาเรื่องต้นทุนในการเกษตรที่ค่อนข้างสูง เช่น

- อัตราเช่าพื้นที่ ข้าวจำนวน 7 ไร่ และถ้าคิดเป็นเงินตามราคาข้าว
- ค่าจ้าง (การปลูกข้าว) ปลูก 1 ไร่ ราคาไร่ละ 500 บาท/ไร่

เทคโนโลยีการสูบน้ำ

ในฤดูฝนชาวบ้านจะมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรทั้งในส่วนของลำเหมืองดั้งเดิมของชุมชน และคลองชลประทานสายใหม่ (คลองผาแตก) ที่ทางโครงการชลประทานแม่กวงพัฒนามาให้ ส่วนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคครัวเรือน และเพื่อการเกษตร(ฤดูแล้ง) ใช้วิธีการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ เนื่องจากหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญยังไม่มีน้ำประปาหมู่บ้านใช้ ซึ่งทางหมู่บ้านเคยขอใช้น้ำดิบจากโครงการชลประทานฯ แต่โดยปฏิเสธตลอดมา ประมาณต้นเดือนตุลาคม 2545 ทางพื้นที่ส่วนสุขาภิบาลเอาระบบการผลิตประปาเข้ามาที่หมู่บ้านให้ แต่ชาวบ้านปฏิเสธ เนื่องจากอัตราค่าประปาสูงเกินไป (7.75 บาท/หน่วย) ชาวบ้านแทบทุกครัวเรือนจึงหันมาใช้น้ำบาดาลที่ใช้ไฟฟ้า หรือน้ำมันปั่น/สูบน้ำขึ้นมา

การเข้ามาของชลประทานเขื่อนแม่กวง

การรับรู้ของชาวบ้าน

การรับรู้ของชาวบ้านของโครงการชลประทานแม่กวงมีจังหวัดที่ค่อนข้างเป็นระยะและติดต่อกันมาเนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านติดกับคลองชลประทานผาแตก (ลำเหมืองสายเก่าของชุมชน) ถึงแม้จะได้รับการพัฒนาจากทางชลประทานให้เป็นคลองคอนกรีต แต่ในความรู้สึกของชาวบ้านยังเป็นลักษณะที่เหมือนเดิมตั้งแต่อดีต จะมีบ้างที่มีปริมาณน้ำที่ไหลเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมบ้างเล็กน้อย

ช่วงแรกๆ สมัยที่ทางโครงการฯ จะก่อสร้างประมาณตั้งแต่ปี 2519 ทางเจ้าหน้าที่จากชลประทานเข้ามาสำรวจพื้นที่ในหมู่บ้านเพื่อสำรวจพื้นที่ทางการเกษตรในชุมชนหมู่บ้าน และชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสร้างเขื่อนกับให้ชุมชนเข้าใจ และบอกถึงสาเหตุว่า พื้นที่หมู่บ้านดังกล่าวประสบกับปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำ ถ้าสร้างเขื่อนขึ้นมาทำให้สามารถที่จะเก็บกักน้ำลดปัญหาน้ำท่วมขึ้นมาได้

การเวนคืนช่วงสมัยที่มีการสร้างเขื่อน อัตราการเวนคืนคลองผาแตกไร่ละ 200-300 บาท/ไร่

การจัดสรร/การจัดส่งน้ำปัจจุบัน

การจัดส่งน้ำปัจจุบันในระดับคลองซอย มีเจ้าพนักงานของโครงการชลประทานแม่กวงทำหน้าที่ในการควบคุมการเปิด-ปิดน้ำในแต่ละช่วงคลองซอย ส่วนเรื่องการจัดการ/การดูแลรักษาที่น้ำถูกส่งให้กับแต่ละคลองซอย ชาวบ้านก็จะมีการดูแลที่เป็นของชาวบ้านเอง สมัยอดีตที่ผ่านมาหมู่บ้านจะมีการแต่งตั้งประธานคลองซอยในการดูแลคลองซอยทั้งเส้น มีการทำกิจกรรมร่วมกัน และในแต่ละหมู่บ้านก็จะมีแม่เหมืองฝ่ายแต่ละหมู่บ้านเอง ส่วนปัจจุบันเหลือเพียงแม่เหมืองแต่ละหมู่บ้าน ดูแลเฉพาะลำเหมืองเส้นที่ผ่านหมู่บ้านของตนเองและการให้ความสำคัญของคนรุ่นใหม่ที่มารับช่วงหน้าที่ต่อเป็นแม่เหมืองปัจจุบันยังไม่มี (คนเดิมจะมีช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป)

สถานการณ์/การจัดการน้ำปัจจุบันของชุมชน

การพึ่งพิงทรัพยากรของชุมชน

ลำเหมืองแม่ฮ่องฮักเป็นแหล่งอาหารชั้นดีของหมู่บ้าน เพราะเป็นลำเหมืองของชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ในลำเหมืองของตนเอง ในช่วงเขื่อนปิด (ฤดูแล้ง)ชาวบ้านจะร่วมกันขุดลอกเหมือง และเป็นการหาปลาไปด้วย

การประปา หมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ ติดกับคลองชลประทานผาแตก การปกครองจึงแบ่งแยกการปกครองออกเป็นเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี 2541 เป็นต้นมา ชาวบ้านได้มีการร้องเรียนทางเขื่อนแม่กวงให้สามารถส่งน้ำดิบจากเขื่อนผลิตน้ำประปา และทางเทศบาลให้มีน้ำประปาใช้เพื่อเป็นการลดต้นทุนเรื่องค่าไฟฟ้า น้ำมันให้กับครอบครัวได้ ซึ่งในส่วนของเทศบาลสามารถที่จะประกอบน้ำประปาไว้ใช้ได้ ส่วนพื้นที่ส่วนหนึ่งของบ้านโพธิ์ทองเจริญยังไม่สามารถที่จะมีประปาหมู่บ้านไว้ใช้ได้ เนื่องจากทางโครงการชลประทานแม่กวงให้เหตุผลว่าปริมาณน้ำไม่เพียงพอที่จะปล่อยให้ผลิตประปาได้ตลอดทั้งปี จึงระงับในส่วนในพื้นที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาล ต่อมาชาวบ้านร้องเรียนอยากที่จะให้มีการผลิตน้ำประปาต่อมาเรื่อยๆ และในปี 2545 ได้รับอนุญาตให้สารกผลิตน้ำประปาที่ต่อจากเทศบาลได้ในอัตราค่าใช้จ่าย 7.75 บาท/หน่วย ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านได้ปฏิเสธการประปาดังกล่าวเนื่องจากให้เหตุผลว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างแพงเกินไป

3.3 รายชื่อชาวบ้าน(เพิ่มเติม)ที่ร่วมให้ข้อมูลที่ปรากฏในรายงานฉบับนี้

3.3.1 ลุ่มน้ำแม่กวงตอนล่าง เขตพื้นที่ชลประทานเขื่อนแม่กวง

1. นายคำ คำใส อายุ 66 ปี
เป็นแม่ของบ้านแม่โป่ง ตั้งแต่ พ.ศ.2513 - ปัจจุบัน
2. นายบัน ไทยันโต อายุ 72 ปี
เป็นแม่ของบ้านหนองแฝก ตั้งแต่ พ.ศ.2525 - 2529
ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาของแม่ของคนปัจจุบันและชาวบ้าน
3. แม่ของบ้านแม่ฮ้อยเงิน ปัจจุบันอายุ 72 ปี
4. นายสม บุญเล็ง อายุ 74 ปี
ตำแหน่งแม่ของตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 - ปัจจุบัน(อดีตผู้ใหญ่บ้าน)
5. นายบัน ศิรินาม อายุ 80 ปี
ตำแหน่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน

6. นายไกรสร ธงชัย
เจ้าพนักงานเปิด-เปิดน้ำ คลองซอยที่ 11
7. นายอินสนธิ์ สุทาโน อายุ 74 ปี
อาชีพเกษตรกร อยู่บ้านเลขที่ 132 บ.โพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 2
ตำบลเชิงค้อย อ.คอยสะเกิด จ.เชียงใหม่
8. นายไร สุริยะเขียว อายุ 76 ปี
อาชีพเกษตรกร ที่อยู่บ้านเลขที่ 33 บ. โพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 2
ตำบลเชิงค้อย อ.คอยสะเกิด จ.เชียงใหม่
9. นายปิ่น ศิรินาม
หมอยาสมุนไพร บ้านแพะป่าคา ม.5 ต.สง่าบ้าน อ.คอยสะเกิด จ.เชียงใหม่
10. นายนายดวงจันทร์ โยชิต
หมอยาสมุนไพร บ้านแพะป่าคา ม.5 ต.สง่าบ้าน อ.คอยสะเกิด จ.เชียงใหม่
11. นายน้อยเจริญ ศิรินาม
หมอยาสมุนไพร บ้านแพะป่าคา ม.5 ต.สง่าบ้าน อ.คอยสะเกิด จ.เชียงใหม่

3.3.2 กลุ่มน้ำแม่แดงตอนล่าง เขตพื้นที่ชลประทานแม่แดง คลองซอยที่ 21 (อ.หางดง จ.เชียงใหม่)

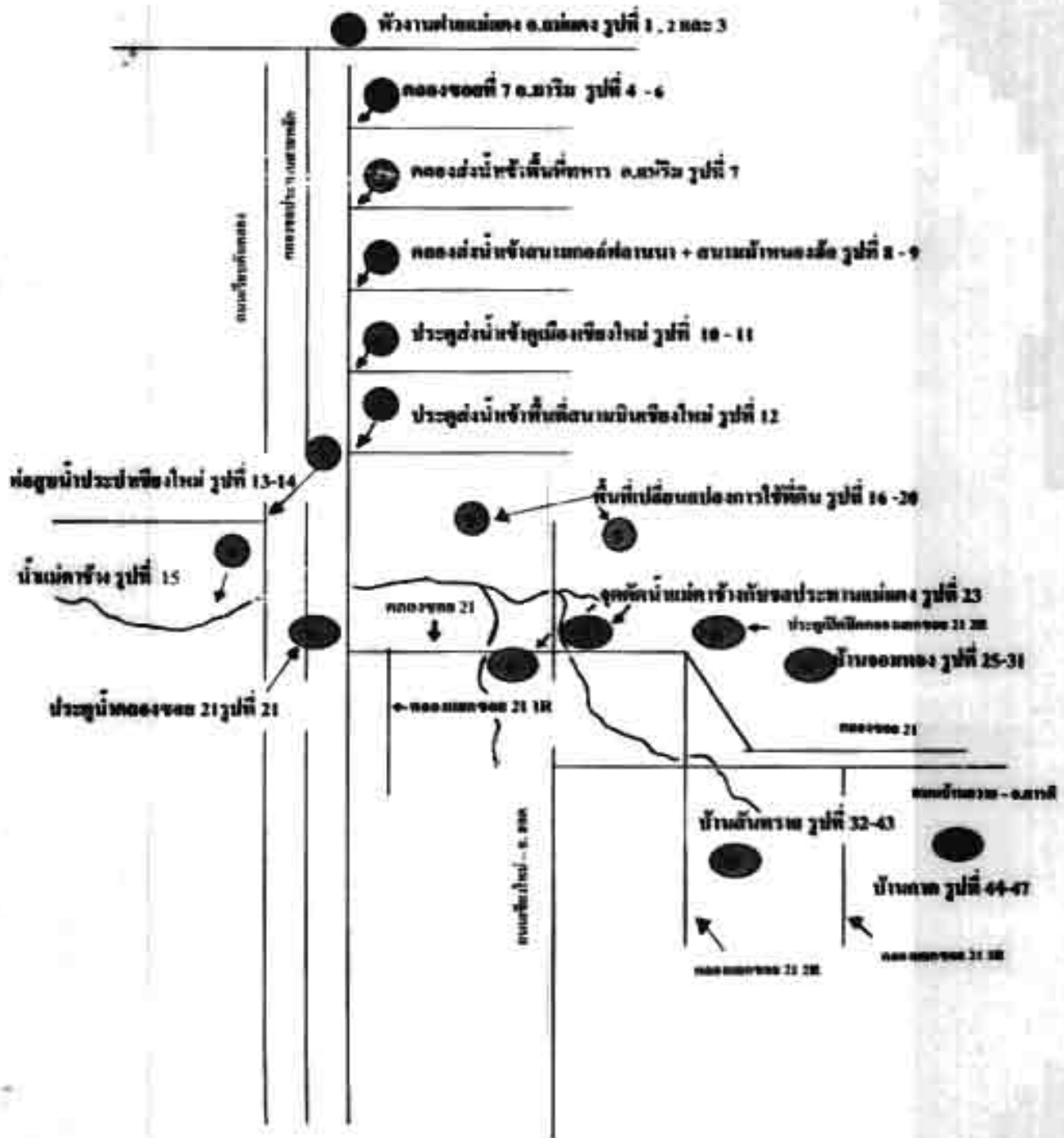
รายชื่อนายตรวจนากลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน โซน 8 (คลองซอย 21)

- | | |
|------------------------|--------------------------------|
| 1. นายบุญมา ฟองคำ | นายตรวจนาบ้านดง ต.หางดง |
| 2. นายสวิง คำมา | นายตรวจนาบ้านกอง ต.หางดง |
| 3. นายถ้วน คำวงสวัสดิ์ | นายตรวจนาบ้านดงหลวง ต.หางดง |
| 4. นายปัญญา จัน๊ะมังคล | นายตรวจนาบ้านท้าวคำวัง ต.หางดง |
| 5. นายมี สายมา | นายตรวจนาบ้านท้าวคำวัง ต.หางดง |
| 6. นายศรี โนพิระ | นายตรวจนาบ้านละโว้ ต.หนองแก้ว |
| 7. นายชูศักดิ์ โปธิ | นายตรวจนาบ้านต้นแก้ว ต.ขุนทอง |
| 8. นายทองสุข บัณฑิตราช | นายตรวจนาบ้านเกาะ ต.สบมาข้า |
| 9. นายสำราญ พิมสาน | นายตรวจนาบ้านแพะขวาง ต.น้ำแพร่ |
| | ประธานคลองซอย 21 |
| 10. นายจันทร์ คำไชย | นายตรวจนาบ้านสารภี ต.ขุนทอง |
| 11. นายนิม กันยานะ | นายตรวจนาบ้านสารภี |

- | | |
|---|---|
| 12. นายอุทัย ปัญจะเรือง | นายตรวจนาบ้านสารภี |
| 13. นายฉ้วน เตจะนัง | นายตรวจนาบ้านขุนคง |
| 14. นายสอาด ไชยสุวรรณ | นายตรวจนาบ้านท่าขุนคง |
| 15. นายตา พงษ์ใจ | นายตรวจนาบ้านท่าศาลา |
| 16. นายดวงดี เทพวงศ์ | นายตรวจนาบ้านหนองคำ |
| 17. นายประเสริฐ สมคำห้ำ | นายตรวจนาบ้านหนองคำ |
| 18. นายอนันต์ แดงงาม | นายตรวจนาบ้านหนองคำ |
| 19. นายลัย คำมี | นายตรวจนาบ้านน้ำแพร่ |
| 20. นายเกษม มโนใจ | นายตรวจนาบ้านดง |
| 21. นายสิงห์คำ เมื่อขาว | นายตรวจนาบ้านขุนคง |
| 22. นายบุญชู รินยานะ | นายตรวจนาบ้านกาด |
| 23. นายประเสริฐ พันธุ์สา | นายตรวจนาบ้านหนองไขว่ |
| 24. นายบัวน ภาริผล | นายตรวจนาบ้านละโว้ |
| 25. นายถ้วน คำวงสวัสดิ์ | นายตรวจนาบ้านท้าวคำวัง |
| 26. นายคำ ไต้เอ๋ย | นายตรวจนาบ้านสารภี |
| 27. นายเพชร อินทะมูล | นายตรวจนาบ้านยังปวน ต.หนองแก้ว |
| 28. นายวิชัย อินปิ่น | นายตรวจนาบ้านกอง |
| 29. นายจันทร์แก้ว ทะนันชัย | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 1 คลองแยกซอยขาที่ 1 |
| 30. นายบุญมา ฟองคำ บ้านดง ม.6 ต.หางดง | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 2 คลองแยกซอยขาที่ 1 |
| 31. นายสวิง คำมา บ้านกอง ม.8 ต.หางดง | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 3 คลองแยกซอยขาที่ 1 |
| 32. นายถ้วน คำวังสวัสดิ์ บ้านดง ม.9 ต.หางดง | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 4 คลองแยกซอยขาที่ 1 |
| 33. นายปัญญา จันทะมงคล บ้านท้าวคำวัง ม.1 ต.หางดง | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 5,6
คลองแยกซอยขาที่ 1 |
| 34. นายบุญมี สายมา บ้านท้าวคำวัง ม.1 ต.หางดง | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 7,8 คลองแยกซอยขาที่ 1 |
| 35. นายศรี โนพระ บ้านละโว้ ม.1 ต.หนองแก้ว,
นายประพันธ์ กันหาเขต บ้านหนองแก้ว ม.8 ต.หนองแก้ว,
นายเพชร อินทะมูล บ้านยังปวน ม.6 ต.หนองแก้ว | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 9 คลองแยกซอยขาที่ 1 |
| 36. นายสม วิทยา | นายตรวจนาบ้านสันทราย ม.7 ต.หนองแก้ว
และหัวหน้าทอส่งน้ำที่1 คลองแยกซอยขาที่ 2 |
| 37. นายประเสริฐ บุญมา บ้านสันทราย | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 2 คลองแยกซอยขาที่ 2 |
| 38. นายบัน ศรีคำอ้าย บ้านสันทราย | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 3 คลองแยกซอยขาที่ 2 |
| 39. นายแก้ว บุตรชัย และ อบต.รัตน กิตติบ้านสันทราย | หัวหน้าทอส่งน้ำที่ 4 คลองแยกซอยขาที่ 2 |
| 40. พ่อหลวงรัตนกร หนองจาย บ้านท่าขุนคง ต.ขุนคง และ
นายสอาด ไชยสุวรรณ บ้านท่าขุนคง ต.ขุนคง รับผิดชอบ ท่อส่งน้ำตอนปลายคลองแยกซอยที่ 2 | |

41. นายบุญชู รินยานะ บ้านกาด ม.6 ต.ขุนคอง หัวหน้าท่อส่งน้ำที่1 คลองแยกซอยขวาที่ 3
42. นายมานพ ศรีวิสัย บ้านแพะ ม.9 ต.ขุนคอง หัวหน้าท่อส่งน้ำที่1 คลองแยกซอยขวาที่ 3
43. นายคำมูล ฝ่ายริพล บ้านกาด หัวหน้าท่อส่งน้ำที่1 คลองแยกซอยขวาที่ 3
44. กำนันอินทพร ทิพย์คำมา ม.2 บ้านแหวน ต.บ้านแหวน
45. อดีตหัวหน้าเหมืองฝายย่อย พ่อสมบูรณ์ ดวงทะนัน ม.2 บ้านโขงขาว ต.บ้านแหวน
46. อดีตหัวหน้าเหมืองฝายย่อย พ่อแก้ว ยานนท์ ม.3 บ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน
47. พ่อบุญมี พงศ์หนัก ม.3 บ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน
48. พ่อหลวงชื่น ศรีวิสัย อายุ 56 ปี บ้านสันทราย ม.7 ต.หนองแก้ว (โทร. 053-434118)
49. พ่อหลวงพิพัฒน์ นวลสนิท อายุ 47 ปี บ้านสันปูเลย ต.หนองแก้ว
(โทร. 053-433902,01-9806399)
50. พ่อหลวงแสง แดงคำดี บ้านกาด/บ้านแพะ ม.6 ต.ขุนคอง (โทร. 053-433977)
51. ผู้ใหญ่ทองคำ ทอนทะนร อายุ 48 ปี บ้านด้นแก้ว ม.1 (โทร. 053-433397)

แผนที่ชลประทานแม่ตอง





จุดที่ 1

รูปที่ 1

ประตูน้ำท้ายเขื่อนหลวง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่



รูปที่ 2

สภาพน้ำท้ายเขื่อนฝาย บริเวณท้ายเขื่อนหลวง



รูปที่ 3

สภาพน้ำท้ายเขื่อนฝาย บริเวณท้ายเขื่อนหลวง



จุดที่ 2

รูปที่ 4

คลองซอยที่ 7 บ้านท่าช้างเล็ก ต.ช้างเผือก อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีพื้นที่การเกษตร
อย่างเข้มข้น ในช่วงฤดูน้ำหลากจะเป็นพื้นที่ที่มีการกักเก็บน้ำเพื่อการใช้น้ำภาคที่ปลูก และ
ผู้ใช้น้ำในพื้นที่คลองซอย 21 จะสามารถนำน้ำไปใช้ได้ในจุดนี้





จุดที่ 3

รูปที่ 7

คลองส่งน้ำจากพื้นที่ทหาร อ.มวกเหล็ก จ.ลพบุรี

จุดที่ 4 รูปที่ 8-9

ป่าคลองส่งน้ำจากถนนสาย 101 และสาย 102 มวกเหล็ก จ.ลพบุรี
ทางหลวงจังหวัดลพบุรี



จุดที่ 5

รูปที่ 10-11 ป่าคลองส่งน้ำจากพื้นที่ทหาร อ.มวกเหล็ก จ.ลพบุรี



จุดที่ 6

รูปที่ 12

ป่าคลองส่งน้ำจากพื้นที่ทหาร อ.มวกเหล็ก จ.ลพบุรี





จุดที่ 7 รูปที่ 13 - 14 การปล่อยน้ำขึ้นท่วมบ้านเรือนประชาชน



จุดที่ 8

รูปที่ 15 บ้านเรือนประชาชนเสียหาย



จุดที่ 9

รูปที่ 16 - 20 การปล่อยน้ำขึ้นท่วมบ้านเรือนประชาชน



รูปที่ 10

รูปที่ 21 บ้านอยู่หน้าถนน 21 บ้านเมืองเก่า อ.พนา อ.พนา อ.พนา

รูปที่ 11 จุดตั้งบ้านเก่า อ.พนา อ.พนา อ.พนา (จุดตั้งบ้านเก่า อ.พนา อ.พนา อ.พนา)
บ้านอยู่หน้าถนน 21 บ้านเมืองเก่า อ.พนา อ.พนา อ.พนา



บ้านเมืองเก่า (บ้านเมืองเก่า) บ้านอยู่หน้าถนน 21 บ้านเมืองเก่า อ.พนา อ.พนา อ.พนา



รูปที่ 12

รูปที่ 23 จุดตั้งบ้านเก่า อ.พนา อ.พนา อ.พนา บ้านอยู่หน้าถนน 21 บ้านเมืองเก่า อ.พนา อ.พนา อ.พนา



จุดที่ 13

ป่าละเมาะ-ป่าดงดิบ 21 2R



จุดที่ 14

รูปที่ 25 อาคารปลูกข้าว บ้านสวนเกษตร 2-จอมทอง-บ้านทุ่ง ต.บ้านสหกรณ์ อ.พางค์ จ.ชัยภูมิ



อาชีพเสริมของบ้านสวนเกษตร 2-จอมทอง-บ้านทุ่ง ต.บ้านสหกรณ์ อ.พางค์ จ.ชัยภูมิ



รูปที่ 28-29 ที่ว่าการเกษตรที่ขงให้กับบ้านพักสวนแก้ว



รูปที่ 30-31 ที่ว่าการเกษตร บ้านสวนหลวง-ของทอง-บ้านทุ่ง ค.บ้านสวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่



จุดที่ 15

รูปที่ 32-34 สภาพหมู่บ้าน บ้านสวนหลวง ค.หนองแก้ว อ.หางดง จ.เชียงใหม่



รูปที่ 35 - 36 ที่นึ่งข้าวเหนียวในช่วงฤดูน้ำของบ้านถ้ำทราย



รูปที่ 37-40

อาชีพเสริมในหมู่บ้านถ้ำทราย (นอกน้ไร่และการสานตะกร้า)



ประเพณีการกัวยดาก ของบ้านสวนทราย



จุดที่ 16

รูปที่ 44

สภาพตึกบ้าน บ้านกาด ต.ขุนทอง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

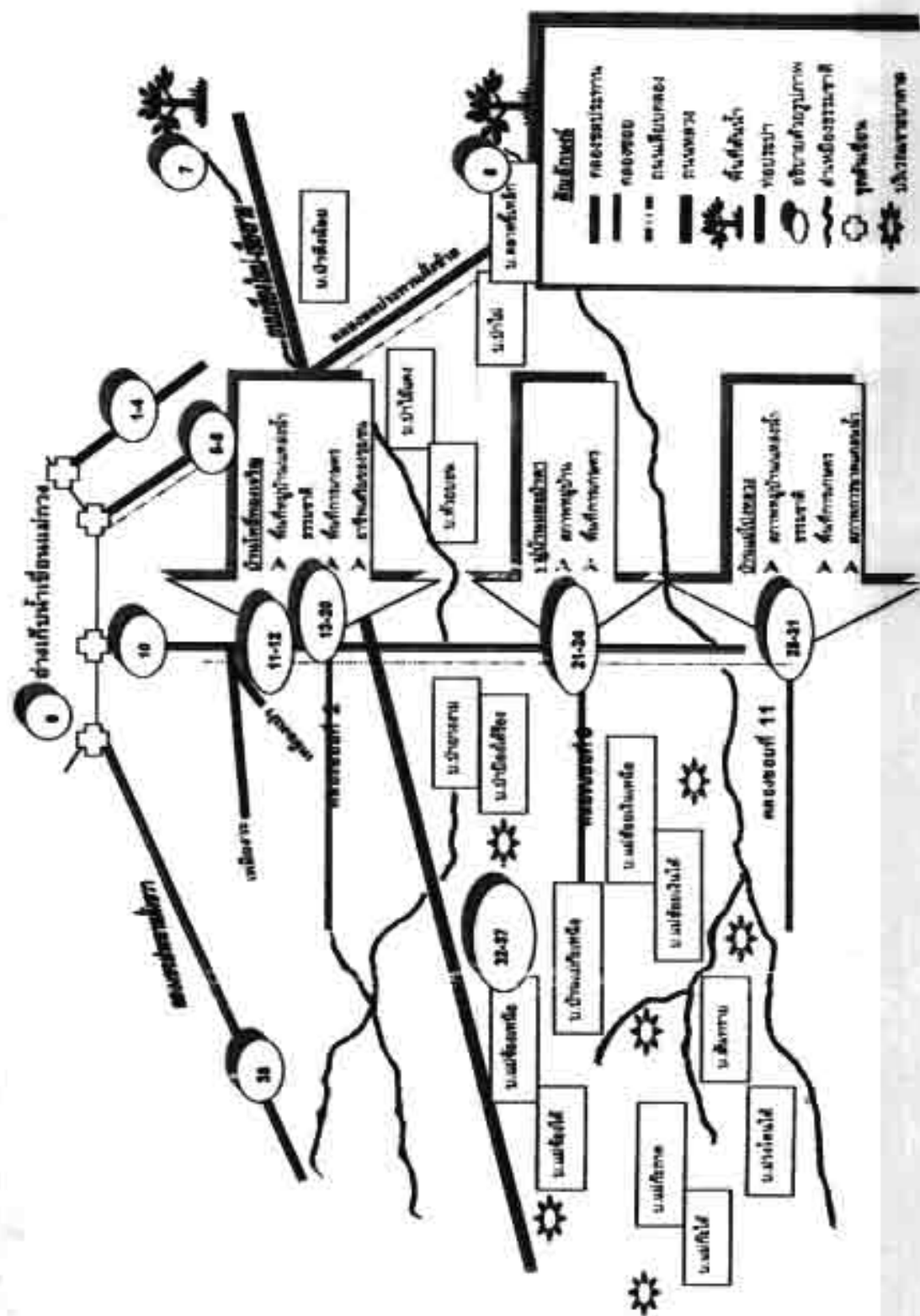


รูปที่ 45 การไถบดในนาข้าว และพื้นที่การเกษตรของบ้านลาด



รูปที่ 47 อาชีพเสริมของชาวบ้านลาด (การทำนาข้าว)

แผนที่สภาพทางสังคมลุ่มน้ำแม่กวัง





รูปภาพที่ 1 แสดงอาคารขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นอาคารประกอบ ๖ ชั้น เป็นอาคารประกอบ ๖ ชั้น
ที่มีลักษณะคล้ายกับอาคารขนาดใหญ่



รูปภาพที่ 2 แสดงพื้นที่บริเวณด้านหน้าของอาคารประกอบ ๖ ชั้น ซึ่งเป็นพื้นที่ว่างเปล่า
ซึ่งใช้ในการประกอบชิ้นส่วน



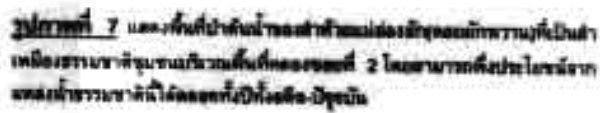
รูปภาพที่ 3-4 แสดงอาคารประกอบ ๖ ชั้น ซึ่งเป็นอาคารประกอบ ๖ ชั้น



รูปภาพที่ 5 แสดงอาคารประกอบ ๖ ชั้น ซึ่งเป็นอาคารประกอบ ๖ ชั้น
มีลักษณะคล้ายกับอาคารขนาดใหญ่



รูปภาพที่ 6 แสดงสะพานคลองส่งน้ำคลองชลประทาน



รูปภาพที่ 9 ผลของสภาพและปริมาณน้ำต่อการลดปรอททางเคมี 2548



รูปเคารพที่ ๒๑ แสดงเครื่องนุ่งห่มชาวเขมรสมัยอาณาจักรขอมโบราณไปจนถึงรัตนโกสินทร์
ตลอดมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นการนุ่งห่มที่คล้ายคลึงกันมาตั้งแต่สมัย
ก่อนพุทธกาลจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

รูปถ่ายที่ 11 แสดงสภาพของสะพานหินเหล็กขุด บริเวณประตูระบายน้ำคลองชลประทาน,
เหนือเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ สาธารณชนที่เข้ามาชม ไร่หลวง ไทรทอง ฯลฯ



รูปถ่ายที่ 12 แสดงสภาพของคลองชลประทานหินเหล็ก

รูปถ่ายที่ 13 แสดงสภาพของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ 1 เขื่อนชลประทานชลประทาน
ส่วนเหนือเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ไทรทอง ไทรทอง ไทรทอง ไทรทอง ไทรทอง ไทรทอง ไทรทอง ไทรทอง ไทรทอง



รูปถ่ายที่ 14
แสดงสภาพของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ 2 เขื่อนชลประทานชลประทาน
เขื่อนชลประทานชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน

รูปถ่ายที่ 15 แสดงสภาพของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เขื่อน 2 เขื่อนชลประทาน ชลประทาน
ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน ชลประทาน





រូបភាពទី 16 រុក្ខជាតិក្នុងតំបន់ ភ្នំពេញ ដែលជាតំបន់ការពារធម្មជាតិ និងមានតម្លៃខ្ពស់
សម្រាប់ការសិក្សា ពិសោធន៍ និងការអប់រំ ដល់សិស្សានុសិស្ស និងប្រជាជន
ក្នុងតំបន់។



រូបភាពទី 17-18 រុក្ខជាតិក្នុងតំបន់ ភ្នំពេញ ដែលជាតំបន់ការពារធម្មជាតិ និងមានតម្លៃខ្ពស់
សម្រាប់ការសិក្សា ពិសោធន៍ និងការអប់រំ ដល់សិស្សានុសិស្ស និងប្រជាជន
ក្នុងតំបន់។



រូបភាពទី 19 រុក្ខជាតិក្នុងតំបន់ ភ្នំពេញ ដែលជាតំបន់ការពារធម្មជាតិ និងមានតម្លៃខ្ពស់
សម្រាប់ការសិក្សា ពិសោធន៍ និងការអប់រំ ដល់សិស្សានុសិស្ស និងប្រជាជន
ក្នុងតំបន់។

រូបភាពទី 20 រុក្ខជាតិក្នុងតំបន់ ភ្នំពេញ ដែលជាតំបន់ការពារធម្មជាតិ និងមានតម្លៃខ្ពស់
សម្រាប់ការសិក្សា ពិសោធន៍ និងការអប់រំ ដល់សិស្សានុសិស្ស និងប្រជាជន
ក្នុងតំបន់។





รูปภาพที่ 21-22 แสดงภาพทุ่งนาและสวนผลไม้ของชาวบ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลหนองบัวลำภู
พ.ศ. 2525 ที่บ้านหนองบัวลำภู มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 200 ไร่

รูปภาพที่ 23 แสดงสภาพหมู่บ้านหนองบัวลำภู หมู่ที่ 8 ตำบลหนองบัวลำภู
อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู



รูปภาพที่ 24 แสดงพื้นที่การเกษตรของชาวบ้านหนองบัวลำภู
มีการเพาะปลูกพืชไร่และพืชสวน เช่น ข้าว กล้วย ฝรั่ง กล้วยน้ำว้า

รูปภาพที่ 25 แสดงถนนสายที่ 11 ทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้านหนองบัวลำภู
ซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน



รูปภาพที่ 26 แสดงสภาพหมู่บ้านหนองบัวลำภู หมู่ที่ 8 ตำบลหนองบัวลำภู
อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู



รูปถ่ายที่ 27-28 แสดงให้เห็นการเกษตรของชุมชน สี่วาปี เขตอำเภอเมือง 11 ชุมชนผู้ไท ณ สหวิภาณ 11
ซึ่งมีการนำวิธีการปลูกพืชไร่และพืชสวนมาพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับพื้นที่ 6 ไร่เศษที่ 200 ไร่



รูปถ่ายที่ 29-31 แสดงพื้นที่การเกษตรของชุมชนชาวมุสลิมในบริเวณทุ่งนาที่ชุมชนชาวมุสลิม
พื้นที่อำเภอเมืองของจังหวัด 11 โดยที่ชาวมุสลิมใช้วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรแบบ
การปลูกแบบไร่หมุนเวียน

[illegible]

รูปภาพที่ 34 แสดงกิจกรรมร่วมการนิเทศทางสังคมของนักศึกษา
โสตศึกษาจากโรงเรียนบ้านแม่โถงเหนือ



รูปภาพที่ 35 แสดงกิจกรรมการร่วมกิจกรรมของนักศึกษา
โสตศึกษาจากโรงเรียนบ้านแม่โถงเหนือ

รูปภาพที่ 37 แสดงกิจกรรมการนิเทศทางสังคมของนักศึกษา
โสตศึกษาจากโรงเรียนบ้านแม่โถงเหนือ



รูปภาพที่ 38 แสดงกิจกรรมของโรงเรียนบ้านแม่โถงเหนือ

๒) ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

- ชาวบ้านที่เป็นแกนนำถูกมองว่าเป็นเอ็นจีโอ (NGOs)

๓) ทิศทางการทำงานในพื้นที่แม่ตาช้าง

- ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดการแก้ปัญหาทั้งหมดในลุ่มน้ำของตัวเอง

๔) ข้อเสนอในการพูดคุยครั้งนี้

- ควรมีทิศทางการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน และควรที่จะเริ่มเรียนรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.2 พื้นที่ลุ่มน้ำลาวดอนบน(เขื่อนคอยงู) นำเสนอโดย คุณอุบลรัตน์ ใจดี

๑) สถานการณ์ทั่วไป

- ไตซ์แจ่งไปแล้วจากการประชุมครั้งที่ผ่านมา

๒) แสดงความคิดเห็น

- การมาร่วมการประชุม เพื่อหากว่าเกิดปัญหามา จะช่วยกันแก้ไขปัญหายังไง

2.3 พื้นที่ลุ่มน้ำเขตจ. พิษณุโลก นำเสนอโดย คุณมะลิ ทองคำปลิว

๑) สถานการณ์ทั่วไป

- จะสร้างเขื่อนบนหลังเขา สูง ๒๐ ม. เชื่อมสันเขา และสร้างในเขตอุทยานฯ

๒) ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

- ความไม่เข้าใจของชาวบ้านเป็นหลัก

๓) ข้อเสนอในการพูดคุยครั้งนี้

- อยากให้ชาวบ้านได้ศึกษาเรื่องกฎหมายน้ำ เพราะชาวบ้านไม่เชื่อว่าจะมีกฎหมายน้ำ

๔) การแลกเปลี่ยนจากผู้เข้าร่วมประชุม

- กำนันเฉลิม เสนอ ๑. กำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันให้ชัดเจน
๒. นำเสนอสถานการณ์ในพื้นที่แต่ละพื้นที่เพื่อความเข้าใจร่วมกัน

2.4 พื้นที่ลุ่มน้ำแดง นำเสนอโดย พ่อหลวงสุชิน งานนิยม

๑) สถานการณ์ทั่วไป

- หน่วยงานที่รับผิดชอบในการก่อสร้างฝาย เข้าช่วยเหลือชาวบ้านในทุก ๆ ด้าน เพื่อป้องกันไม่ให้ชาวบ้านต่อต้านการก่อสร้างฝาย

๒) ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

- ผู้นำในท้องถิ่นรับเงินจากกลุ่มนายทุน

- การตื่นตัวของชาวบ้านเรื่องการก่อสร้างฝายยางมีน้อย เนื่องจากพื้นที่เหนือเขื่อนเป็นพื้นที่ของกุ่มนายทุน

3. สรุปการแลกเปลี่ยนจากผู้เข้าร่วมประชุม

สถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ สามารถสรุปได้ ๒ ส่วน คือ

3.1 ปัญหาที่เกิดจากโครงการที่กำลังก่อสร้าง เช่น เขื่อนแม่สรวย

3.2 ปัญหาที่เกิดจากการมีแผนสร้าง เช่น เขื่อนต๋อยงู, เขื่อนที่อ.เนินมะปราง ตัวอย่างเขื่อนที่สร้างแล้วเกิดปัญหา เช่น

- เขื่อนแม่มอก ติดปัญหาค่าชดเชย กรมชลประทานฟ้องชาวบ้าน
- เขื่อนสิริกิติ์ ชุมชนบ้านท่าปลา
- เขื่อนภูมิพล ชุมชนอ.ต๋อยเต่า

***สิ่งที่เราต้องร่วมมือกัน คือ โครงการที่มีแผนสร้างและโครงการที่สร้างแล้ว เราจะมีการแก้ไขอย่างไร จะทำให้รวมกันแล้วมีพลัง?

สรุปปัญหาร่วมกันคือ

- เขื่อนที่สร้างแล้ว และมีแผนจะสร้าง
- น้ำ (น้ำแห้ง, น้ำท่วม, น้ำเสีย)
- พรบ.น้ำของรัฐ การตั้งกรรมการลุ่มน้ำโดยชาวบ้านไม่มีส่วนร่วม
- การเก็บค่าน้ำ
- ระบบฝาย เกษตรกรขาดทุน

4. สรุปข้อเสนอจากผู้เข้าร่วมประชุม

4.1 การสร้างฝายขนาดเล็ก กระจายในพื้นที่ ชาวบ้านจะไม่ต้องย้าย ไม่เกิดปัญหา ให้สร้างฝายกันเป็นทอด ๆ (สร้างเขื่อนขนาดเล็กลง จะดีกว่าทำเขื่อนใหญ่เขื่อนเดียว)

4.2 ควร เรียนรู้ / ศึกษาร่วมกัน ในการสำรวจ ลุ่มน้ำปิง – วัง – ยม – น่าน

4.3 เสนอ จัดเวทีรับรู้อาสาสมัครในระดับหมู่บ้าน

4.4 ให้แต่ละลุ่มน้ำจัดช่วงเวลา เพื่อจัดเวทีในระดับลุ่มน้ำ

4.5 สรุปปัญหาในพื้นที่ให้ชัดเจน (ท่าแผนี่, ที่ตั้งโครงการ, ผลกระทบจากโครงการเกิดอย่างไร, ลักษณะลุ่มน้ำเป็นอย่างไร) และการเปิดตัวเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำภาคเหนือ ทำข้อมูลให้ชัดเจนของทุกเครือข่าย

4.6 ควรถามคนในพื้นที่ว่ามีความคิดเห็นอย่างไร เพื่อให้ข้อมูลโครงการมีความชัดเจน และคนในชุมชนมีหลายระดับ ดังนั้น ควรมีกิจกรรมที่สามารถค้นหาคนที่จะเป็นตัวแทนออกมา และร่วมกันหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เสนอ เป้าหมายและทิศทาง (เชิงหลักการ) ที่ทำให้เป็นรูปธรรมได้ ได้แก่ ไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่, ต้องการนำใช้เพียงพอ, แบ่งปันน้ำอย่างเท่าเทียมกัน, มีส่วนร่วมประชาชนในการจัดการน้ำ, ไม่ต้องการให้มีการเพิ่มต้นทุนทางการเกษตร

4.7 โครงสร้างของเครือข่ายแบ่งเป็น 2 แบบ

- เขตภาคเหนือตอนบน - แบ่งเป็นลุ่มน้ำ
- เขตภาคเหนือตอนล่าง - แบ่งเป็นจังหวัด

4.7 ร่างโครงสร้างขององค์กรชุมชนลุ่มน้ำภาคเหนือ ดังนี้

- ประธาน, รองประธาน
- กรรมการมาจากตัวแทนลุ่มน้ำ หรือจังหวัด หรือกรณีปัญหา
- อนุกรรมการชุดเล็ก หรือคณะทำงาน

5. โครงร่างแผนงานร่วมของเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำภาคเหนือ

5.1 วัตถุประสงค์

- เพื่อจัดกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนร่วมกัน
- เพื่อหาแนวร่วมแลกเปลี่ยน ความรู้กัน ได้มาซึ่งการแก้ปัญหา
- ทำอย่างไรที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ - บรรลุในแผนพัฒนาด้วย

5.2 แผนงานร่วม

- วางประเด็นร่วมกันของเครือข่ายในประเด็นร่วม โครงการก่อสร้างแล้ว และแผนสร้าง โดยแต่ละข่ายมีส่วนร่วมของตัวเอง
- วางแผนการใช้น้ำยั่งยืน
- เปิดตัวเพื่อเสนอโอกาสและข้อเสนอ

5.4 กระบวนการทำงาน

- พัฒนาฐานข้อมูล
- สร้างระบบจัดการน้ำ
- สร้างการจัดการและระบบที่ยั่งยืน

5.5 กิจกรรม

- สร้างระบบข้อมูลการใช้น้ำและปัญหา นโยบาย โดยทำเป็นคำถามชุด ๆ เพื่อเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่
- สร้างองค์กรในระดับชุมชนและเครือข่าย โดยจัดการประชุมในหมู่บ้าน / ลุ่มน้ำ จัดการประชุมในเครือข่าย
- สร้างระบบการจัดการน้ำ หรือแผนการใช้น้ำอย่างยั่งยืน – คำถาม วิธีการสร้าง และวิธีการผลักดันในท้องถิ่น, นโยบาย ?

5.6 แผนกิจกรรม

- ระดับลุ่มน้ำ
 - เวทีระดมปัญหา
 - การพัฒนาข้อมูลลุ่มน้ำ
 - แผนการจัดการน้ำระดับลุ่มน้ำ
 - เวทีจัดตั้งเครือข่าย
 - องค์กรความรู้จัดการน้ำ
- ระดับเครือข่าย
 - เสนอปัญหาและทางออกร่วมกัน
 - เวทีเปิดตัวเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำภาคเหนือ จัดเวทีประมาณเดือนมีนาคม ๒๕๔๖ (ทำโครงสร้าง, แผนลุ่มน้ำของชาวบ้าน)
 - เวที น้ำ สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ และเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำภาคเหนือ ๑๘ - ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ (เป็นเวทีภายใน ทำโครงสร้างกรรมการและแผนงาน, วิเคราะห์สถานการณ์ แผนเครือข่าย, แผนร่วม, พื้นที่)
- ระดับสาธารณะ
 - ชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผู้สรุปการประชุม
นางสาวชไมพร ชื่นใจ

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมคณะทำงานชุดเล็กของเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำภาคเหนือ
วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๔๖ ณ ห้องประชุมชั้น ๒ ตึกมูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ

➤ เครือข่ายลุ่มน้ำปิงตอนบน จ.เชียงใหม่

สุชิน งามนิยม

419 ม.7 ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่, โทร. 09-8383808

➤ เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่

เจดิม อันวิเศษ

183 ม. 4 ต.บ้านปาง อ.หางดง จ.เชียงใหม่, โทร.053-365214

➤ เครือข่ายลุ่มน้ำวาง จ.เชียงใหม่

หล้า สมเือก

322 ม.3 ต.ทุ่งปี้อ.แม่ว้าง จ.เชียงใหม่, โทร. 09-9515719

อุดม ศิริเป็ง

109 ม.6 ต.แม่วีน อ.แม่ว้าง จ.เชียงใหม่, โทร.053-268519, 06-1888406

➤ เครือข่ายลุ่มน้ำในเขต จ.พิษณุโลก และ จ.เพชรบูรณ์

มะลิ ทองคำปลิว

225 ม.4 ต.ชมพู อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก 65190, โทร. 01-0460346

วิจิตรา เปรมจิตร

46 ม. 6 ต.วังโพรง อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก, โทร.09-5662714

ประกอบ อินพร

37 ม. 3 ต.ริมสิมวง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์, โทร.09-7022422

สมพร สร้อยสน

40 ม.4 ต.ริมสิมวง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์, โทร.09-6420472

เกรียง ศุภสมบุญ

27 ม. 1 ต.ริมสิมวง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์, โทร.01-9735878, 01-9532104

น้อย วิลัยฤทธิ์

19 ม. 6 ต.ชมพู อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก

อัมพร ทวีสุขประเสริฐ

49/2 ม. 3 ต.บางระกำ อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก 65140, โทร. 06-2128497

➤ เครือข่ายลุ่มน้ำกวัง จ.เชียงใหม่

สมศักดิ์ ไบอินชัย

15/1 ม. 4 ต.ตลาดใหญ่ อ.ต๋องสะแบง จ.เชียงใหม่, โทร. 01-7844512

➤ เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ลาวตอนบน จ.เชียงราย

อุบลรัตน์ ใจดี

158/1 ม. 10 ต.เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย, โทร. 09-7598327

วิโรจน์ อินจันทร์

48/1 ม. 5 ต.เจดีย์ใหม่ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย, โทร. 053-679093

ศักดิ์ชัย คำเมฆ

75 ม. 7 ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, โทร. 06-1867329

➤ ผู้เข้าร่วม

เนตรดาว ยิงยุบล

186/2 ม. 14 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่, โทร. 06-9192338 , 06-5870515

ชลธิ์ ตะพัง

33/2 ม. 5 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่, โทร. 09-8505025

ชไมพร ชื่นใจ

16 ถ.เทพสถิตย์ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200, โทร. 053-808658, 01-8849165

เอกสารผนวกที่ 7

รายงานประมวลความคิดเห็นจากการดำเนินงาน 6 เดือน

1. สรุปข้อคิดเห็นและประเมินผลงานเบื้องต้นต่อกิจกรรมที่ทำไปแล้ว

โครงการสิทธิชุมชนภาคเหนือ(ผู้นำแม่แตงตอนล่างและผู้นำแม่กวางตอนล่าง) ได้เริ่มดำเนินการในระยะ 6 เดือนแรกของปีที่ 1 (สิงหาคม 2545 - มกราคม 2546) ได้กำหนดแนวทางหลักในการเข้าหาชุมชนโดยใช้ประเด็น สถานการณ์การใช้น้ำชลประทานของชุมชน (เพราะชุมชนเป้าหมายทั้งหมดอยู่ในเขตพื้นที่รับน้ำชลประทาน) เป็นเครื่องมือหลักในการเข้าหาสมาชิกชุมชนในระดับต่างๆ ได้แก่ ตัวแทนชุมชนที่ทำหน้าที่ภายใต้โครงสร้างของระบบชลประทาน(คือ หัวหน้าคลองซอย และ นายตรวงนา) , ผู้ใหญ่บ้าน , สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลของหมู่บ้าน(อบต.) , อดีตหัวหน้าเหมืองฝาย , หัวหน้าลำเหมืองในปัจจุบัน และ กลุ่มชาวบ้านตามแต่โอกาส เช่น การเข้าร่วมในพิธีกรรมหรือประเพณีของชุมชน

ทิศทางหลักของการดำเนินงานในงวดที่ 1 คือโครงการฯจะยังไม่เน้นการเปิดเวทีกิจกรรมกับชุมชน แต่จะเน้นการเข้าหาในระดับบุคคลที่เป็นผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนเท่าที่โอกาสจะเอื้ออำนวย เพื่อให้สามารถเรียนรู้ทัศนคติต่อบุคคลภายนอก ต่อประเด็นสิทธิชุมชนและอื่นๆจากผู้นำชุมชนเหล่านี้ในเบื้องต้นก่อน รวมทั้งการค้นหาสมาชิกของชุมชนที่มีศักยภาพในการเป็นตัวแทนชุมชนในอนาคต และการเรียนรู้การทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่โครงการและกับชุมชน โดยตั้งเป้าหมายระดับชุมชนไว้ ผู้นำละ 3 ชุมชน กล่าวได้ว่าโครงการฯสามารถเรียนรู้ เก็บข้อมูลชุมชนได้ในระดับที่น่าพอใจ อันจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ระดับชุมชนในงวดต่อไป

การเข้าหาผู้นำและชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งผู้ประสานงานระดับพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงานให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ และส่งผลให้การบันทึกข้อมูลเบื้องต้นจากนักวิจัย สามารถลดปัญหาอุปสรรคจากความไม่เข้าใจหรือไม่ไว้วางใจลงได้มากพอสมควร

การใช้ประเด็น สถานการณ์การใช้น้ำชลประทานของชุมชน ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นปัญหาสิทธิอื่นๆของชุมชนที่หลากหลาย เช่น การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินในเชิงการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ไปเป็นหมู่บ้านจัดสรรหรือพื้นที่ทิ้งร้าง ได้เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนปี 2545 , การปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างเข้มข้น เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาราคาพืชผลตกต่ำและปัญหานี้สินของชุมชน , การเปลี่ยนแปลงองค์กรจัดการน้ำดั้งเดิม มาอยู่ภายใต้ระบบชลประทานหลวง ทำให้ความร่วมมือของสมาชิกผู้นำลดน้อยถอยลง และแทบจะหมดไปในบางพื้นที่ ฯลฯ และยังเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นในระดับกฎหมายนโยบายของรัฐ และความเชื่อมโยงกับกระแส

โลกาภิวัตน์ เช่น แนวทางการโอนการบริหารจัดการและการเงิน มาให้แก่องค์กรชุมชนทั้งหมด การเตรียมการออกกฎหมายทรัพยากรน้ำและกฎหมายการชลประทานฉบับใหม่ ฯลฯ

อย่างไรก็ตามในเดือนธันวาคม 45(หรือเดือนที่ 5) โครงการได้จัดการประชุมร่วมกับผู้แทนชุมชนอย่างเป็นทางการ เพื่อแนะนำโครงการสิทธิชุมชน, แนวคิดเรื่องสิทธิชุมชน และพัฒนาแผนปฏิบัติการระหว่างเจ้าหน้าที่โครงการกับตัวแทนชุมชน (ซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน, อบต., ผู้นำตามธรรมชาติ) โดยจะมีแนวทางหลักให้มีการประสานงานหรือกับกลุ่มแกนนำของชุมชน เพื่อกำหนดเวทีการประชุมระดับชุมชนต่อไป เพื่อแนะนำโครงการสิทธิในระดับชุมชนและพัฒนาแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ในส่วนที่ 1 และ 2 ต่อไปในช่วง 6 เดือนต่อไป

2. ความสำเร็จของกิจกรรม

1. ในภาพรวมโครงการฯยังไม่ประสบความสำเร็จในช่วง 6 เดือนแรก ในเรื่องการยกระดับการเรียนรู้ของชุมชน อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ได้ทำให้โครงการฯมีความชัดเจนมากขึ้น ได้เห็นถึงปัญหาการละเมิดสิทธิหรือสิทธิของชุมชนชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบเหมืองฝายดั้งเดิมเป็นระบบชลประทานหลวง ระบบดังกล่าวได้ถ่ายโอนสิทธิการจัดการน้ำทั้งหมดไปที่กรมชลประทาน และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่เกษตรกรรม ส่งผลต่อการจัดการน้ำและระบบการระบายน้ำของพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชนอย่างมาก ซึ่งในงวดต่อไปโครงการฯจะพัฒนากระบวนการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับชุมชนผ่านกระบวนการจัดเวทีประชุมระดับชุมชนและเวทีเครือข่ายระหว่างชุมชน
2. กิจกรรมที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดคือ การรวบรวมข้อมูลทั้งในระดับพื้นที่และจากแหล่งข้อมูลภายนอก อย่างไรก็ตามการรวบรวมข้อมูลในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตงตอนล่างและลุ่มน้ำแม่กวดตอนล่าง มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ ในเขตลุ่มน้ำแม่แตงตอนล่าง ซึ่งมีพื้นที่เป้าหมายเป็นกลุ่มก้อนมากกว่า เพราะเป็นชุมชนในเขตคลองซอยที่ 21 เหมือนกัน ซึ่งมีระบบเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการจัดการน้ำอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลจึงไม่ได้เน้นไปที่หมู่บ้านเป้าหมายมากเกินไป แต่จะเป็นภาพรวมของการใช้น้ำในคลองซอยที่ 21 เป็นหลัก ในขณะที่ลุ่มน้ำแม่กวดตอนล่าง ซึ่งมีโครงสร้างของระบบคลองส่งน้ำแตกต่างไปจากโครงการชลประทานแม่แตง ทำให้หมู่บ้านเป้าหมายที่กำหนด มีลักษณะกระจายตัวไปตามคลองแยกซอย ของคลองชลประทานสายหลัก(คือ คลองชลประทานผาแตก) ซึ่งข้อมูลในระดับพื้นที่ จะมีความเฉพาะในรายละเอียดระดับหมู่บ้านมากกว่าเขตลุ่มน้ำแม่แตง

3. ปัญหาและอุปสรรค

1. ทั้งนักวิจัยและผู้ประสานงานชุมชน ต้องเข้าร่วมหรือสนับสนุนการเคลื่อนไหวณรงค์ในประเด็นปัญหาสิทธิชุมชนร่วมกับเครือข่ายชุมชนในพื้นที่อื่นๆ ก่อนข้างมาก ส่งผลให้การประสานงานชุมชนและการบันทึกข้อมูลในระดับชุมชนเป้าหมายของโครงการฯ ยังขาดความต่อเนื่อง
2. หัวหน้าโครงการมีภาระกิจในงานด้านอื่นๆ ก่อนข้างมาก ทำให้การติดตามงานในระดับพื้นที่และการประสานงานภายในทีมงาน ยังมีความบกพร่องอยู่มาก ซึ่งหัวหน้าโครงการได้แจ้งความประสงค์ที่จะลาออกจากหัวหน้าโครงการ ในเดือนมกราคม 2546 เพื่อให้มีการสรรหาบุคคลใหม่ที่มีความพร้อมเต็มที่มาร่วมทำงาน ซึ่งจะให้ผลที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
3. การประสานงานระหว่างฝ่ายงานข้อมูลและฝ่ายประสานงานชุมชน ยังประสบปัญหาการทำงานที่ยังไม่ลงตัวมากนัก จะเห็นได้จากการประสานงานผู้แทนชุมชนเข้าร่วมการประชุมในวันที่ 23 ธันวาคม 2545 ซึ่งถือว่าการประชุมที่มีความสำคัญในการเปิดตัวโครงการสิทธิชุมชน
4. สถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภายนอกชุมชน มีหลายประเด็นและแต่ละประเด็นมีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วมาก การนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ภายนอกทั้งหมดและร่วมวิเคราะห์กับชุมชน ยังไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น การเตรียมการออกกฎหมายทรัพยากรน้ำและกฎหมายชลประทาน, การจัดทำแผนแม่บทพัฒนาลุ่มน้ำปิงของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การเสนอโครงการผันน้ำแม่ต๋องสู่เขื่อนแม่กวง ฯลฯ เพราะการนำเสนอข้อมูลที่มากและเร็วเกินไป อาจจะทำให้สมาชิกชุมชนบางส่วนหรือหน่วยงานราชการในพื้นที่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการสิทธิผิดพลาด ไปในเชิงการเข้ามายุยงชาวบ้านให้ต่อต้านรัฐบาล ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานของโครงการสิทธิในระยะยาวยากมากขึ้น

4. ประเด็นสำคัญที่ได้ค้นพบในช่วง 6 เดือนนี้ คือ

1. ในทุกชุมชนจะมีผู้นำจำนวนหนึ่งที่พยายามติดตามสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งหากโครงการสิทธิชุมชนสามารถสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่กว้างขวางมากขึ้นในอนาคต จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาด้านสิทธิของชุมชนและถ่ายทอดสู่สมาชิกของชุมชนได้โดยตรง ซึ่งจะเป็นกระบวนการตามธรรมชาติภายในชุมชน นอกเหนือกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเช่น การจัดการประชุมหรือการอบรม
2. ภาพความเข้าใจโดยทั่วไปของชาวบ้านในเรื่อง "สิทธิชุมชน" มีภาพของการประท้วงหรือชุมชนเป็นหลัก จากสื่อสารมวลชนและประสบการณ์ตรงของชุมชนในบางกรณี การอธิบาย

